

บทที่ 3

ระบบการดำเนินคดีอาญาและบทบาท ของกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ

การดำเนินคดีอาญา ในปัจจุบันมีแนวความคิดของระบบกฎหมายอยู่ 2 ระบบ ได้แก่ ระบบ Civil Law และ Common Law ในระบบ Civil Law นั้นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์หาความจริงใช้การไต่สวนโดยผู้พิพากษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาความจริง เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยปล่อยผู้บริสุทธิ์ไป

ส่วนระบบ Common Law ใช้วิธีการกล่าวหา หรือ adversary ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความในการค้นหาความจริง โดยศาลจะวางตนเป็นกลางมีลูกขุนฟังข้อเท็จจริงและรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความ แล้วจึงใช้ดุลพินิจชี้ว่านักพยานหลักฐานตัดสินคดีความ

ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนเป็นเพียงทฤษฎี ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ต่างก็นำหลักเกณฑ์ของทั้งสองระบบ มาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลของตนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไป โดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่มีประเทศใดกล่าวได้ว่าประเทศตนใช้ระบบใดระบบหนึ่งอย่างเด็ดขาด ดังเช่น ฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบของระบบไต่สวนก็นำระบบลูกขุนของอังกฤษมาใช้ในประเทศตน แต่ในทางปฏิบัติไม่มีใครได้ผลดี เพราะลูกขุนของฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจผู้พิพากษาในระบบไต่สวนและเกิดความเห็นใจสงสารจำเลย จึงมักต่อรองกับผู้พิพากษาให้ลงโทษจำเลยสถานเบา มิฉะนั้นจะวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ผิด

อนึ่ง ต่อมาฝรั่งเศสได้มีวิธีการให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาทางอ้อม โดยฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา เพื่อให้ศาลหยิบยกคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกันมาพิจารณาร่วม ส่วนอังกฤษก็นำระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐจากฝรั่งเศสมาใช้ โดยมีพนักงานอัยการมาฟ้องคดีอาญาที่มีความสำคัญบางประเภท เป็นต้น

ดังนั้น ในบทนี้จะศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญา และบทบาทของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ Civil Law ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี และศึกษาระบบ Common Law ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบกับของประเทศไทยต่อไป

3.1 ระบบ Civil Law

การดำเนินคดีอาญาในระบบ Civil Law ซึ่งได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินคดีโดยรัฐ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยจะได้ทำการศึกษาถึงระบบการดำเนินคดีและบทบาทขององค์กรใน กระบวนการยุติธรรมของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี ดังนี้

3.1.1 ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องยังศาลแล้ว จะมีฐานะเป็นจำเลยในทันที เพราะว่าการฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานอัยการซึ่งเป็นพนักงานของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีมาฟ้องร้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมฟ้องคดีได้เฉพาะในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น¹

สำหรับหลักการของประเทศฝรั่งเศสจะศึกษาในหัวข้อ ดังนี้

(1) ตำรวจ

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น และรวบรวมข้อเท็จจริง เพื่อที่จะทราบว่าได้มีความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และมีผลอย่างไรในการดำเนินคดีอาญา เพราะจะทำให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินคดีอาญาหรือไม่ โดยพนักงานอัยการอาจจะยุติเรื่องไว้ หากเห็นว่าการกระทำไม่เป็นความผิดอาญา หรือไม่เป็นความจริง หรืออาจส่งฟ้องต่อศาลโดยตรง หากมีพยานหลักฐานหรือผู้กระทำความผิดรับสารภาพและหากเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน ก็อาจทำคำร้องให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนก็ได้ จึงเป็นการกลั่นกรองคดีในเบื้องต้นในการนำคดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง หรือผู้พิพากษาสอบสวนน้อยลงไปด้วย ซึ่งในการสอบสวนเบื้องต้นนี้ ตำรวจสอบสวนจะมีอำนาจในการสอบสวนอย่างจำกัดมาก โดยเฉพาะอำนาจที่จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังต่อไปนี้

(1.1) การถามปากคำบุคคล (Audition des personnes) ตำรวจสอบสวนสามารถถามปากคำบุคคลต่างๆ ได้เช่น ผู้เสียหาย ตลอดจนผู้ถูกกล่าวหาหรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด แต่ไม่

¹ กุลพล พลวัน. “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, น. 34-50, (มกราคม – เมษายน 2546)

ต้องสาบานตนและบุคคลเหล่านั้นมีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือไม่ก็ได้ ถ้าถ้อยคำที่ให้นั้นเป็นเท็จ ก็จะมีโทษจำคุกผู้ให้ถ้อยคำนั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้เช่นเดียวกัน

(1.2) การค้นเคหสถานและการยึดของกลาง (Constatations matérielles et investigations) ตำรวจสอบสวน อาจทำการค้นหรือทำการตรวจสถานที่และยึดสิ่งของไว้ หากได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่และต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ในระหว่าง 06.00-12.00 น. เว้นแต่ในบางกรณี เช่น มีเสียงร้องให้ช่วยจากในบ้าน ก็อาจทำการค้นนอกเวลาที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนี้ จะต้องทำบันทึก การสอบปากคำ และบันทึกการค้นหรือยึดของกลางด้วย โดยจะต้องลงรายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลาและให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่าน และลงลายมือชื่อด้วย

(1.3) การควบคุมตัว (Garde à vue) หากมีความจำเป็น ตำรวจสอบสวนมีสิทธิควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยมีเหตุผลอันควรไว้ หากเห็นว่าการควบคุมตัวไว้จะมีประโยชน์ในการถามคำถามให้การเพิ่มเติมหรือว่าหากปล่อยตัวไปจะทำให้การสอบสวนของตำรวจเสียหาย

ตำรวจสอบสวนจะควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงและหากมีความจำเป็น อาจขยายเวลาการควบคุมตัวไว้ได้อีกไม่เกิน 24 ชั่วโมง โดยต้องได้รับอนุมัติจากพนักงานอัยการเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) อัยการ

การดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law นั้น ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการสำคัญ โดยมีเจ้าพนักงานของรัฐคืออัยการทำหน้าที่ ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐ ซึ่งฝรั่งเศสเป็นชาติแรกๆ ที่จัดให้มีอัยการและเป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป² ในการดำเนินคดีอาญานักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจในนามของสังคม เอกชนจะฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้ แต่ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เพื่อบังคับให้อัยการฟ้องคดีอาญาให้ การถอนฟ้องของอัยการใช้ระบบดุลพินิจ อัยการจะฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์ของสังคม มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ และพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” อัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องทุกเรื่องไป เมื่อเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่จะต้องเสียไป และไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง

เมื่ออัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรสั่งฟ้องก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้แต่ฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ

² คณิต ฐ นศร, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา”, หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, (กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533), น.183-185.

ฟ้องทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและการดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาพร้อมกัน จึงมีผลให้อัยการต้องดำเนินคดีอาญาไปด้วย

(3) ศาล

ในประเทศฝรั่งเศส ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหาแต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น ในระบบไต่สวนเอง หากจะมีการซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมิใช่การต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐ ปกติการพิจารณาคดีมิได้กระทำโดยเปิดเผยและใช้การพิจารณาจากเอกสารมากกว่าการเบิกความของพยานบุคคล

ในระบบไต่สวนนี้ ศาลจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ผิดกับในระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมากเพราะต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล การป้องกันการต่อสู้และการให้การปกปิดกระทำโดยศาลซึ่งจะให้พยานเล่าเรื่องจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมในภายหลัง ทนายจะซักถามพยานได้ก็โดยขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้

ดังนั้น ระบบไต่สวนจึงไม่ใช่วิธีการให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้กระทำผิด แต่จะให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ซึ่งปัจจุบันปกติก็คือพนักงานอัยการนั่นเอง สาระสำคัญของระบบไต่สวนโดยศาลมีรายละเอียดดังนี้

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในฝรั่งเศส มีอยู่ 3 ระดับคือ

- 1) ศาลสูง (Cour de cassation)
- 2) ศาลอุทธรณ์ (Cour d'appel)
- 3) ศาลชั้นต้น (Tribunal de premier degée)

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

สำหรับศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้น จะแยกออกตามประเภทความผิด กล่าวคือ

(3.2.1) ศาล Tribunal de police มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดลหุโทษ (contravention) ได้แก่ ความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงมีอัตราโทษเพียงปรับหรือจำคุกถึง 10 ปีของจำเลย ความผิดประเภทนี้ไม่มีโทษจำคุก

(3.2.2) ศาล Tribunal correctionnel มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดมध्यโทษ (de'lit) ได้แก่ ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือนจนถึงโทษจำคุกสูงสุด 10 ปี

(3.2.3) ศาลฎีกา (Cour d'assises) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษ (crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิต

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

การแบ่งแยกประเภทความผิดและระบบศาลของประเทศฝรั่งเศสนั้น ทำให้การพิจารณาคดีอาญามีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป³ สามารถที่จะพิจารณาได้ดังนี้

(3.3.1) การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย ในประเทศฝรั่งเศสใช้วิธีการทางศาลสำหรับคดีที่ไม่ใช่ความผิดอุกฤษฏ์โทษ โดยใช้วิธีฟ้องโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมีรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิด เมื่อยื่นฟ้องแล้วศาลก็จะออกหมายเรียกจำเลยมาแก้คดี แต่ต้องแจ้งให้ทราบก่อนวันนัดหมายอย่างน้อย 5 วัน ถ้าจำเลยอยู่ในจังหวัดที่ศาลตั้งอยู่ 8 วัน อยู่ในจังหวัดติดกัน 15 วัน ถ้าอยู่คนละจังหวัดฯ ละ 2 เดือน อยู่ในต่างประเทศและในกรณีที่มีโทษปรับเล็กน้อย บางความผิดก็ให้ความสะดวก รวดเร็วแก่ผู้ต้องหาที่จะชำระค่าปรับทันที โดยไม่ต้องมาศาล ถือเป็นเงื่อนไขระงับคดี ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ดังนี้

(3.3.1.1) วิธีพิจารณารวบรวมคดีสำหรับความผิดซึ่งหน้า จะใช้กับผู้ต้องหาที่ถูกจับได้ในขณะหรือหลังจากการกระทำผิดมาแล้วใหม่ ๆ และเป็นความผิดอุกฤษฏ์ หรือที่จะต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก่อน เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้วอัยการต้องนำตัวจำเลยไปขึ้นศาลพิจารณาทันที ศาลอาจพิจารณาและตัดสินทันที แต่ถ้าจำเลยขอเวลาเตรียมตัวผู้คดีในศาลต้องกำหนดเวลาให้ไม่น้อยกว่า 3 วัน ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่อาจตัดสินได้ทันทีอาจเลื่อนการพิจารณาไปได้ แต่กฎหมายกำหนดว่าให้เลื่อนไปพิจารณาในวันที่มีการพิจารณาที่ใกล้ที่สุด

(3.3.1.2) วิธีพิจารณารวบรวมคดีสำหรับความผิดลหุโทษ วิธีพิจารณาความอาญาประเภทนี้ใช้กับคดีความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับอย่างเดียว โดยผู้ต้องหาไม่ต้องไปศาล เช่น วิธีชำระค่าปรับโดยแสตมป์ (Timbre Amende) สำหรับความผิดกฎหมายจราจรที่มีโทษปรับไม่เกิน 20 ฟรังก์ สำหรับผู้ขับขี่ที่ได้รับใบสั่ง (Avis de contravention) ไม่ต้องเอาใบสั่งนั้นไปสถานีตำรวจหรือ

³ Christian Dadomo and Susan Farran. *The French Legal System*, 2^{ed} Edition, (Sweet&Maxell, 1996), pp.70-100.

ศาลเพื่อเสียค่าปรับให้เสียเวลาเพียงแต่ซื้ออากรแสตมป์ค่าปรับตามราคาที่กำหนดไว้ในใบสั่ง เอาปิดลงบนใบสั่งแล้วส่งทางไปรษณีย์ เมื่อเจ้าพนักงานได้รับใบสั่งที่ปิดอากรแสตมป์ค่าปรับนั้นแล้ว คดีก็เป็นอันเลิกกัน⁴

(3.3.2) การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย จะใช้กับคดีความผิดทั้งสามประเภทในกรณีที่จำเลยหลบหนีไป หรือไม่ยอมไปศาลตามนัด ซึ่งพิจารณาได้ ดังนี้

(3.3.2.1) คดีที่ขึ้นศาลลูกขุน (Cour d'assises) คือ คดีความผิดอุกฉกรรจ์ หากจำเลยไม่ไปศาลจะเป็นโดยหนีไปตั้งแต่ก่อนเริ่มพิจารณา หรือหลบหนีไประหว่างพิจารณาคดี จำเลยจะถูกพิจารณาโดยวิธีการพิเศษที่เรียกว่า Contumacy โดยประธานศาลจะออกคำสั่งให้จำเลยไปศาลภายในกำหนด 10 วัน ถ้าไม่ไปศาลภายในกำหนดนี้จะถูกสั่งว่าเป็นผู้กระทำผิดต่อกฎหมายทรัพย์สินของจำเลยจะถูกอายัด และถูกห้ามใช้สิทธิในฐานะเป็นประชาชนทั้งหมด คำสั่งนี้จะลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น 1 ฉบับ และปิดประกาศไว้ที่ภูมิลำเนาของจำเลย ณ ที่ทำการเทศบาลและที่ศาลลูกขุน เมื่อครบ 10 วันแล้ว ศาลลูกขุนจะพิพากษาได้โดยไม่ต้องมีคณะลูกขุน ไม่มีการสืบพยาน แต่จะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน

และหากศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิด ศาลจะลดโทษเพราะมีเหตุบรรเทาโทษไม่ได้ ในกรณีพิพากษาลงโทษคำพิพากษาจะต้องนำลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 1 ฉบับปิดไว้ที่บ้านจำเลย และที่ศาลด้วย คำพิพากษานี้จะถึงที่สุดก็ต่อเมื่อหมดอายุความลงโทษ คือ 20 ปี สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ หรือจำเลยตายในระหว่างอายุความ ถ้าหากจับตัวจำเลยได้ หรือจำเลยมาแสดงตัวต่อศาล คำพิพากษานี้จะหมดผลบังคับโดยอัตโนมัติ และศาลลูกขุนจะเปิดการพิจารณาคดีนั้นใหม่ โดยวิธีพิจารณาปกติซึ่งมีคณะลูกขุนในการพิจารณาด้วย

(3.3.2.2) คดีที่ขึ้นศาล Tribunal de police และศาล Tribunal correctional คือ นอกเหนือจากคดีความอุกฉกรรจ์ ถ้าจำเลยไม่ไปศาลตามนัด เมื่อได้รับหมายเรียกแล้ว คดีนั้นจะต้องพิจารณาลับหลังจำเลย โดยจำเลยจะนำพยานเข้าสืบไม่ได้ จะแถลงก็ได้และคำพิพากษานั้นก็ถือว่าได้ตัดสินต่อหน้าคู่ความ หากจำเลยที่ไม่ไปศาลมีข้อแก้ตัวอันสมควร หรือพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ทราบกำหนดนัดของศาลจะถือว่าคำพิพากษานั้นได้ตัดสินไปโดยจำเลยขาดนัด ขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ กรณีนี้ จำเลยกับคู่ความฝ่ายแพ่งเท่านั้นที่ขอได้ อัยการขอไม่ได้เพราะว่าอัยการเป็นองค์ประกอบของศาลจะขาดนัดไม่ได้ และศาลจะพิจารณาคดีนั้นไม่ได้ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องกระทำภายใน 10 วัน นับแต่วันแจ้งคำพิพากษาไปให้จำเลยทราบ

⁴ โกเมน ภัทรภิรมย์, “โทษปรับ” บทบัญญัติ ปีที่ 11 เล่ม 30, น. 160 (2516)

(3.3.3) การพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์

สำหรับคดีความผิดอุกฉกรรจ์โทษ (crime) ซึ่งได้แก่ คดีความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ถึงจำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงต้องมีการสอบสวนชั้นเตรียมฟ้องโดยผู้พิพากษาสอบสวนเสมอ เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงในคดี รวมทั้งพฤติการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทั้งในด้านที่เป็นคุณ และโทษโดยนำมาประกอบการวินิจฉัยว่าคดีมีพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลตัดสินหรือไม่

การพิจารณาของศาลสอบสวน ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมและสอบสวนพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์ จำเลย ให้มากและเร็วที่สุดตามหลักของระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน (Procedure inquisitoire)

เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลลูกขุนแล้วก่อนเริ่มพิจารณาคดีจะต้องมีการเลือกคณะลูกขุนโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจำนวน 9 คน และผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน เพื่อร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี⁵ การนัดพิจารณาคดีของศาลลูกขุนจะนัดพิจารณาเป็นคราวๆ ไป คือ ทุกสามเดือนนัดพิจารณาครั้งหนึ่ง และระยะเวลาที่นัด ประมาณ 15 วัน ในกรณีวันธรรมดา หากจำนวนคดีความผิดอุกฉกรรจ์โทษมีจำนวนมากก็จะนัดพิจารณาคดีขึ้น

การพิจารณาพิพากษาคดีอุกฉกรรจ์ของศาลลูกขุน เมื่อเริ่มการพิจารณาแล้วก็จะทำกันรวดเดียวจนเสร็จการตัดสินคดีความในวันนั้น ส่วนใหญ่จะตัดสินคดีเสร็จก็เป็นเวลากลางคืนและบางคดีกว่าจะตัดสินคดีเสร็จเป็นเวลา 24 นาฬิกา ในประเทศฝรั่งเศสการพิจารณาพิพากษาคดีจะเริ่มต้นและดำเนินไปอย่าง ต่อเนื่องจนกระทั่งพิจารณาเสร็จสิ้น

(4) แนวทางการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้แยกกระบวนการพิจารณาออกเป็น 2 ขั้นตอน⁶ กล่าวคือ

(4.1) ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ซึ่งเป็นขั้นตอนในการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้องโดยมีองค์กรตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่ค้นหารวบรวมพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงในคดี

⁵ พัฒนาก พ่วงลาหลาย และกุลพล พลวัน, “วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” วารสารอัยการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 24, น. 45 (ธันวาคม 2522)

⁶ สุกัลยา ตรีเนตร, “ศาลกับการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดี,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 72.

(4.2) ขั้นตอนการพิจารณาคดี ขั้นตอนนี้ศาลตัดสินจะเป็นผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีคดีที่ได้มีการสืบสวนสอบสวนตามองค์กรข้างต้น

ทั้งนี้ ประเทศฝรั่งเศสได้มีการแบ่งประเภทความผิดดังต่อไปนี้

(1) ความผิดประเภท contravention คือ ความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงมีอัตราโทษเพียงปรับหรือจำกัดสิทธิบางอย่างของจำเลย ความผิดประเภทนี้ไม่มีโทษจำคุก

(2) ความผิดประเภท delit คือ ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือนจนถึงโทษจำคุกสูงสุด 10 ปี

(3) ความผิดประเภท crime คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต

หากกล่าวถึงระบบการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศสแล้ว จะพบว่าระบบการสืบสวนสอบสวนคดีของฝรั่งเศสจะมีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องถึง 3 องค์กร คือ ตำรวจฝ่ายคดี (police judiciaire) พนักงานอัยการ (ministere public) และผู้พิพากษาไต่สวน (judge d'instruction) โดยแต่ละองค์กรจะมีความเชื่อมโยงกัน โดยมีการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับพนักงานอัยการและศาล

จะเห็นได้ว่าการสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศส ตำรวจฝ่ายคดีถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าและการสอบสวนเบื้องต้นก็เป็นส่วนสำคัญของการไต่สวนเบื้องต้นถูกส่งมาให้ผู้พิพากษาไต่สวน โดยคำร้องของพนักงานอัยการถือได้ว่าการทำงานของตำรวจฝ่ายคดีเป็นกลไกของการอำนวยความสะดวกโดยอยู่ภายใต้อำนาจอัยการ⁷ ทั้งนี้ ตำรวจฝ่ายคดีจะเริ่มเข้ามาทำหน้าที่เมื่อได้มีการกระทำความผิดขึ้น ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส ได้บัญญัติแบ่งตำรวจฝ่ายคดีออกเป็น 2 ระดับ คือ

(1) เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 มีอำนาจดังต่อไปนี้

- รับคำร้องทุกข์ (Les plaintes) และคำกล่าวโทษ (Les denonciations)
- ทำการสอบสวนในเบื้องต้น
- อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวาง ในกรณีที่ทำการสอบสวนความผิด อุกฤษฏ์โทษและความผิดมั่วฉกฉวยโทษ
- ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ

⁷ อุทัย อาทิวา, “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” วารสารบทบัญญัติ เล่มที่ 62, น. 45-47 (2549)

- ปฏิบัติการตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน (Commissions crematoires)
- อำนาจควบคุมตัว

(2) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire) มีหน้าที่เสมือนเป็นผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี กล่าวคือมีอำนาจในฐานะผู้ช่วยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20 ทำให้มีอำนาจลงบันทึกการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและมีอำนาจบันทึกคำให้การของพยาน อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีไม่อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

ทั้งนี้การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีมิได้เป็นการทำงานที่เป็นอิสระจากพนักงานอัยการและผู้พิพากษาได้สวนดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าสามองค์กรดังกล่าวจะมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะที่เป็นการปฏิบัติงานที่มีดุลยสัมพันธ์ แต่ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับประเภทของการสอบสวนซึ่งทำให้อำนาจการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีในแต่ละประเภทจะแตกต่างกัน

โดยการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 3 ประเภท⁸ คือ

(1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

การสอบสวนความผิดในกรณีนี้ อำนาจการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานอัยการจะมีมากกว่ากรณีการสอบสวนเบื้องต้นซึ่งจะได้กล่าวต่อไป โดยการสอบสวนวิธีนี้จะมิวิธีรวบรวมร่องรอยพยานหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ และสามารถพิสูจน์ความได้โดยมีความผิดพลาดน้อย โดยความผิดซึ่งหน้าจะนำมาใช้ในกรณีที่เป็นความผิดอุกฤษฏ์โทษ (crime) หรือความผิดมรยโทษ (delit)

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทราบถึงการกระทำความผิดซึ่งหน้าแล้ว ตำรวจฝ่ายคดีต้องแจ้งเรื่องไปให้พนักงานอัยการโดยทันทีและตำรวจฝ่ายคดีต้องรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุเมื่อเดินทางไปถึงแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดำเนินการที่เป็นประโยชน์ในการสอบสวนที่จำเป็นสำหรับการตรวจตราเก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลาย ที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงได้ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่ตำรวจฝ่ายคดีไว้ ทั้งนี้ การให้อำนาจตำรวจฝ่ายคดีเนื่องมาจากเหตุผลของความเร่งด่วน ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด จึงทำให้การสอบสวนนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการสอบสวนของผู้พิพากษาได้สวนในการสอบสวนเบื้องต้น

⁸ อูทัย อาทิวาท, เพิ่งอ้าง, น. 62.

อย่างไรก็ตาม อำนาจดังกล่าวนี้ก็ถูกจำกัดระยะเวลา คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 53 วรรคสอง ได้กำหนดระยะเวลาสำหรับการดำเนินการไว้ไม่เกิน 8 วัน

เมื่อพนักงานอัยการทราบเรื่องจากตำรวจฝ่ายคดีแล้ว สามารถใช้ดุลพินิจได้ว่าจะไปควบคุมการสอบสวนด้วยตนเองหรือไม่ หากอัยการที่ได้รับแจ้งมาถึงที่เกิดเหตุอำนาจสอบสวนจะเป็นอำนาจของพนักงานอัยการทันที และพนักงานอัยการสามารถสั่งให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนต่อไปได้ นอกจากนี้ หากผู้พิพากษาไต่สวนมายังที่เกิดเหตุ อำนาจการสอบสวนจะเป็นของผู้พิพากษาไต่สวน หรือผู้พิพากษาไต่สวนอาจมอบให้ตำรวจทำการสอบสวนแทนได้

ในกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนเปิดการสอบสวน (Instruction) ได้ แต่กรณีที่พนักงานอัยการมิได้มีคำขอให้เปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาก็จะมีอำนาจเท่าที่ตำรวจมีเท่านั้น ซึ่งอาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไปได้และเมื่อการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องมอบสำนวนการสอบสวนแก่พนักงานอัยการต่อไป

(2) การสอบสวนเบื้องต้น

อำนาจในการสอบสวนเบื้องต้น ตำรวจฝ่ายคดีจะมีหน้าที่ในการรวบรวมพยาน หลักฐาน เช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เพื่อที่จะทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ โดยเป็นการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นทำให้คดีขึ้นสู่ศาลหรือผู้พิพากษาไต่สวนน้อยลง ทั้งนี้ การสอบสวนเบื้องต้น อาจเริ่มต้นโดยพนักงานอัยการเมื่อได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวน หรือเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งเรื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือมีคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการได้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป

ทั้งนี้ ลักษณะของการสอบสวนกรณีนี้จะมีมาตรการที่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาน้อยกว่ากรณีแรก เนื่องจากจะไม่มีความเป็นภาระบังคับเพราะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ถูกสอบสวนว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่ กล่าวคือ อำนาจในการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีมีจำกัด โดยเฉพาะอำนาจที่จะกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนเนื่องจากต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีส่วนได้เสียก่อนจะกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเบื้องต้น

ดังนั้น ในการสอบสวนเบื้องต้นผู้สอบสวนมีอำนาจสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถจะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่คดี เช่น ผู้เสียหายผู้ที่ตำรวจเห็นว่าอาจเป็นพยานได้ตลอดจนผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ที่ให้ถ้อยคำไม่ต้องสาบานตัวและจะปฏิเสธไม่ยอมให้ถ้อยคำก็ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นเท็จก็จะฟ้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จ

ไม่ได้ ถ้าผู้ที่ถูกละเลยถามไม่ยอมมาให้การจะบังคับให้ผู้นั้นมาให้การไม่ได้ เพราะการสอบสวนไม่มีลักษณะการบังคับ แต่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ถูกสอบสวนเองว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่ ดังนั้นความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของตำรวจ และการของเขตสอบสวนคดีเบื้องต้นของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีมากกว่าการสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้า เพราะความผิดทุกประเภทอยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้น

ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้นได้ คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี โดยตั้งต้นคดีเองตามที่เห็นสมควรหรือโดยคำสั่งของอัยการแห่งสาธารณรัฐ แม้ว่าในการสอบสวนเบื้องต้นเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีจะมีอำนาจมากขึ้น แต่กฎหมายก็ไม่ได้อำนาจบางประการไว้คือ อำนาจการควบคุมตัวหรือการกักตัวหรือการทำคำร้อง เนื่องจากอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้เริ่มทำการสอบสวนเบื้องต้นโดยดุลพินิจของตนเองตามกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75-1 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีหน้าที่รายงานความก้าวหน้าของการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบภายในหกเดือนนับแต่วันที่เริ่มทำการสอบสวน⁹

ผลของการสอบสวนเบื้องต้น จะมีผลต่อการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน จะทำให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าจะดำเนินคดีอาญาต่อไปหรือไม่ หากเห็นว่าการกระทำไม่เป็นความผิดหรือไม่เป็นความจริงหรืออาจส่งฟ้องต่อศาลโดยตรงได้ หากมีพยานหลักฐาน หรือผู้กระทำความผิดรับสารภาพและหากเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนก็อาจทำคำร้องให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการสอบสวนได้

(3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนเป็นวิธีพิจารณาคดีอาญาขึ้นก่อนพิจารณาของระบบกฎหมายฝรั่งเศสโดยเฉพาะและการไต่สวนนี้มีความแตกต่างจากการสอบสวนบางประการ¹⁰ คือ

- ก. การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน
- ข. การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

⁹ อูทัย อาทิวะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7, น. 67.

¹⁰ เพิ่งอ้าง, น. 72.

ค. การไต่สวนจะกระทำได้อีกเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะไม่ใช้อยู่ในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหายอีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา และคู่ความฝ่ายแพ่ง

กรณีนี้จะเป็นการสอบสวนคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือเป็นความผิดร้ายแรง โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส บัญญัติให้การสอบสวนคดีความผิดอาชญากรรม (crime) โดยผู้พิพากษาไต่สวนเสมอ (มาตรา 79)

แต่ความผิดมิชยโทษ (delit) และลหุโทษ (contravention) ไม่บังคับว่าจะต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน และกฎหมายยังบัญญัติให้ผู้เสียหายมีโอกาสร้องขอโดยตรงต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้เปิดการสอบสวนได้ แต่เงื่อนไขในการสอบสวนกรณีนี้ คือ เมื่ออัยการมีคำร้องขอ

ทั้งนี้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินการไปตามหลัก “การดำเนินคดีแบบไต่สวน” (procedure inquisitoire) คือ ต้องมีการบันทึกการสอบสวนเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นการทำโดยไม่เปิดเผยและไม่มีการเชิญพยาน โดยวัตถุประสงค์ของการสอบสวนกรณีนี้ คือ เพื่อให้การสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ได้กระทำโดยบุคคลที่มีความชำนาญทั้งทางด้านตัวบทกฎหมายและเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะหาสาเหตุของการกระทำความผิดก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล

บทบาทของผู้พิพากษาสอบสวน คือ การดำเนินการสอบสวนซึ่งเขาเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับการพิสูจน์ความจริงที่จะนำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด หรือบริสุทธิ์ได้หรือไม่

เมื่อพนักงานอัยการร้องขอต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้ทำการสอบสวนก่อนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งไม่เปิดการสอบสวน (Ordonnance de non-informer/order not to investigate) (มาตรา 86 C.P.P.) เช่น คดีนั้นขาดอายุความ หรือเมื่อทำการสอบสวนแล้วข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามพยานหลักฐาน การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดอาญา

แม้ว่าผู้พิพากษาไต่สวนจะมีความเป็นอิสระในการสอบสวน แต่ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ก็กำหนดวิธีการคานอำนาจโดยพนักงานอัยการว่าจะมีการสอบสวนต่อเมื่อพนักงานอัยการขอให้สอบสวน แม้จะเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้า

ทั้งนี้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนเป็นอำนาจที่จะสอบสวนใน “การกระทำ” ผู้พิพากษาไต่สวนจึงอาจเปลี่ยนแปลงข้อหาไต่สวนได้และถ้าปรากฏจากการสอบสวนว่ามีการกระทำอื่นนอกเหนือจากคำร้องผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องส่งคำร้องทุกข์และสำนวนไปให้อัยการทันที เพื่อให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มเติมให้สอบสวนการกระทำที่พบใหม่นั้น ซึ่งในการตรวจสอบคำฟ้องอุทธรณ์หรือตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการตรวจสอบคดีทบทวนการตรวจสอบคดีและตรวจสอบความผิดพลาดของผู้พิพากษาไต่สวน จะมีศาลอุทธรณ์ไต่สวนซึ่งเป็นแผนกหนึ่งของศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่นี้

คดีที่กฎหมายบังคับให้ผู้พิพากษาไต่สวนต้องทำการสอบสวนก่อนฟ้อง¹¹

1. คดีประเภท crime ทุกเรื่อง
2. คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน
3. คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์
4. คดีที่ยังไม่ทราบหรือยังไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด
5. คดีที่ผู้ต้องหาถูกฟ้องให้ต้องกักกัน

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีจะมีการสอบสวนเบื้องต้น และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า การสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนจะมีการสอบสวนในเฉพาะคดีบางประเภทที่กำหนดไว้หรือ ตามคำขอของอัยการเท่านั้น โดยผู้พิพากษาไต่สวนจะทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนแต่หากผู้พิพากษาคณบดีทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้วจะทำการนั่งพิพากษาในคดีที่ตนทำการสอบสวนไม่ได้

ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบกันเอง แต่ก็ยังต้องอาศัยอัยการเพื่อร่วมมือและถูกตรวจสอบโดยอัยการ เพราะเมื่อสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการทำการฟ้องและดำเนินคดีต่อไป และเมื่อคดีได้เข้าสู่ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญามีหลักว่าจะต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจะเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีโดยลับได้ และการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ส่วนในขั้นตอนการพิจารณาภายหลังจากที่อัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ในประเทศฝรั่งเศส แบ่งศาลออกเป็น ศาลไต่สวนและศาลตัดสิน ซึ่งศาลไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง ในการสอบสวนโดยผู้พิพากษานี้ ผู้พิพากษาไต่สวนจะมีภาระหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและตรวจสอบว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะกล่าวหาผู้กระทำความผิดเพื่อเปิดการพิจารณาได้หรือไม่

ในการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีใดต่อศาลได้นั้น ผู้พิพากษาต้องตรวจคำฟ้องของพนักงานอัยการ รวมทั้งข้อมูลและพยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวนการสอบสวนที่ยื่นมาพร้อมกับคำฟ้อง¹²

ในการพิจารณาคดีความผิดอาญา (crime) ซึ่งได้แก่ คดีความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปหรือโทษที่หนักกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง ต้องมีการสอบสวนชั้น

¹¹ สุกัลยา ตรีเนตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6 , น. 76

¹² อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา” วารสารนิติศาสตร์ (ฉบับ 2 ปี 22), น.247

เตรียมฟ้องโดยผู้พิพากษาไต่สวนเสมอ เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงในคดี รวมทั้งพฤติการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทั้งในด้านที่เป็นคุณ และโทษโดยนำมาประกอบการวินิจฉัยว่า คดีมีพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลตัดสินหรือไม่

การพิจารณาของศาลสอบสวนทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมและสอบสวนพยานหลักฐาน ทั้งฝ่ายโจทก์ จำเลย ให้มากและเร็วที่สุดตามหลักของระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน (Procedure inquisitoire)

เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลลูกขุนแล้วก่อนเริ่มพิจารณาคดีจะต้องมีการเลือกคณะลูกขุนโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 9 คนและผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน เพื่อร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี การนัดพิจารณาคดีของศาลลูกขุนจะนัดพิจารณาเป็นคราว ๆ ไปคือ ทุกสามเดือนนัด พิจารณาครั้งหนึ่งและระยะเวลาที่นัดประมาณ 15 วัน ในกรณีวันธรรมดา หากเป็นสำนวนคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษจำนวนมากก็จะนัดพิจารณาคดีขึ้น

การพิจารณาคดีในศาลลูกขุน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) หัวหน้าศาลจะสอบถามจำเลยในประเด็นสำคัญที่ถูกฟ้อง ในการสอบสวนนี้หัวหน้าศาลจะต้องทำด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดของจำเลย

(2) การเบิกความของพยาน ฝ่ายโจทก์จะเบิกความก่อน ซึ่งก่อนเบิกความพยานจะต้องสาบาน เมื่อสาบานเสร็จแล้วพยานก็จะถูกซักถาม

การสืบพยานนั้น โดยปกติศาลลูกขุนจะเรียกพยานที่สืบไปแล้วในศาลสอบสวนมาถามอีกแต่จะไม่ถามละเอียดมากนัก คงสอบถามเฉพาะข้อความบางตอน ซึ่งศาลลูกขุนต้องการจะซักถามให้ชัดแจ้งยิ่งกว่าที่ปรากฏในศาลสอบสวน เพราะอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องต่อศาล

ในขั้นนี้จะไม่มีการจดคำพยานอีก ทำให้การสืบพยานแต่ละปากเสร็จไปโดยรวดเร็ว โดยปกติศาลจะเป็นผู้ถามพยานเอง อัยการจะถามก็เพียงเล็กน้อย ทนายจำเลยก็จะซักค้านน้อยมาก เพราะข้อเท็จจริงต่างๆ ศาลสอบสวนได้ถามไฉนละเอียดทั้งหมดแล้ว

นอกจากนั้น สิทธิในการถามพยานของอัยการ และทนายจำเลยก็แตกต่างกัน กล่าวคือ อัยการมีสิทธิถามพยานได้โดยตรงเช่นเดียวกับศาล ส่วนทนายจำเลยนั้นจะถามพยานต้องถามผ่านศาลเสมอ ทำให้ทนายจำเลยหมดโอกาสที่จะถามนำลงพยานออกนอกเรื่องไปได้ เพราะศาลจะเปลี่ยนคำถามให้เข้าใจง่าย ๆ และจะอธิบายด้วยว่าคำถามนั้นมีความหมายแค่ไหน อย่างไร

(3) เมื่อพยานเบิกความเสร็จหมดแล้ว อัยการก็จะแถลงการณ์ปิดคดีโดยละเอียดตลอดจนชี้แจงให้ลูกขุนทราบว่าควรกำหนดโทษจำเลยสถานใด ทั้งนี้เพราะลูกขุนเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในบทบัญญัติของกฎหมาย แต่มีอำนาจลงความเห็นในการกำหนดโทษด้วยเช่นเดียวกับผู้พิพากษา

สำหรับการตัดสินคดีนั้น เมื่อผู้พิพากษาและลูกขุนประชุมร่วมกันแล้ว ประธานศาลลูกขุนจะเป็นผู้กล่าวสรุปเรื่องให้ลูกขุนฟังอีกครั้งหนึ่ง โดยชี้แจงให้เห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานควรฟังข้อเท็จจริงอย่างไร เมื่อตกลงกันได้แล้วศาลจะเขียนคำพิพากษาอ่านให้คู่ความฟังในวันนั้นเลย คือเมื่อเริ่มการพิจารณาแล้วก็จะทำกันรวดเดียวจนเสร็จการตัดสินคดีความในวันนั้น ส่วนใหญ่จะตัดสินคดีเสร็จก็เป็นเวลากลางคืนและบางคดีกว่าจะตัดสินคดีเสร็จเป็นเวลา 24 นาฬิกา

ในประเทศฝรั่งเศส การพิจารณาพิพากษาคดี จะเริ่มต้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งพิจารณาเสร็จสิ้น ทำให้องค์คณะผู้พิพากษาที่เริ่มการนั่งพิจารณา สามารถที่จะนั่งพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มต้นคดีไปจนทำคำพิพากษา

3.1.2 ประเทศเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีเหมือนกับประเทศฝรั่งเศสคือ ใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน (StPo) ได้แยกการดำเนินคดีออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ¹³

(1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (Vorverfahren) เป็นกระบวนการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ซึ่งองค์การอัยการจะดำเนินคดีในขั้นต้นนี้ เป็นการการยืนยันข้อกล่าวหาเป็นการชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหาจะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และข้อเท็จจริงที่ได้มาต้องโดยชอบด้วยการชี้ขาดในขั้นนี้จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาขั้นเจ้าหน้าที่หากข้อเท็จจริงนั้นผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงก็จะดำเนินการฟ้องศาล เพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาลซึ่งก็คือ ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา

(2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นกลาง (Xischenverfahren) เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษา จะต้องมีการดำเนินกระบวนการในชั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดี

¹³ ฌอร์ฌ ใจหาญและคณะ, รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา, เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา, (2540), น. 85 – 86.

ของพนักงานอัยการ ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

(3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก (Hauptverfahren) การดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้เป็นกระบวนการที่ขาดคดีโดยศาลซึ่งก็คือ การพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง ในแต่ละขั้นตอนกฎหมายมีวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี ได้กำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลาย ก็คือ การช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา

ในส่วนขององค์กรหลักและแนวทางในการดำเนินคดีอาญา จะได้พิจารณาตามหัวข้อดังนี้

(1) ตำรวจ

ในประเทศเยอรมนี ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้ แต่ฐานะของตำรวจในทางคดีเป็นเพียง “องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการ” เท่านั้น หากเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีได้ขึ้นเองก่อน ตำรวจต้องรายงานให้อัยการทราบในโอกาสแรก ตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน

องค์กรตำรวจที่มีหน้าที่ในการสอบสวนนั้นคือ สำนักงานอาชญาวิทยาแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundeskriminalamt) หรือเรียกชื่อย่อว่า BKA โดยจะมีตำรวจอยู่ 2 ประเภทคือ ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการและข้าราชการตำรวจอื่นๆ

ข้าราชการตำรวจทั้ง 2 ประเภท จะมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องสงสัยไว้ชั่วคราว (มาตรา 127, 136 b StPo) รวมทั้งอำนาจในการกระทำการเพื่อทราบตัวผู้ต้องสงสัย เช่น การถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ (มาตรา 81 b) เป็นต้น

ในกรณีฉุกเฉิน และจำเป็นรีบด่วน ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการ ยังมีอำนาจต่างๆ ในการใช้มาตรการบังคับด้วย เช่น

- การสั่งให้ยึดสิ่งของ (มาตรา 98, 111)
- การสั่งให้ค้น (มาตรา 105)
- การสั่งให้ตรวจเลือด หรือตรวจร่างกายผู้ต้องหา (มาตรา 81a)
- การสั่งให้ตรวจร่างกายพยาน (มาตรา 81c)
- การตั้งด่านตรวจในถนนสาธารณะ (มาตรา 111)

การดำเนินการของข้าราชการตำรวจจะทำใน 2 ลักษณะ คือ

(1) ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนเอง เมื่อตนรับแจ้งความไว้ว่ามีความผิดที่เกิดขึ้น และใช้มาตรการบางอย่างที่ไม่อาจรอช้าได้ (มาตรา 163 วรรค 1) และต้องทำบันทึกไปยังพนักงานอัยการโดยเร็วเพื่อดำเนินการต่อไป

(2) ตำรวจอาจดำเนินการสอบสวนตามคำสั่งของพนักงานอัยการเพื่อทำการสอบสวนตามความจำเป็นก็ได้

ในทางปฏิบัติแล้ว ตำรวจมักเริ่มทำการสอบสวนด้วยตนเองแล้วจึงส่งบันทึกการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยว่าจะมีการสอบสวนต่อไปหรือทำการฟ้องร้อง¹⁴

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163 การที่อัยการมีอำนาจในการสอบสวน ทำให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการใช้ดุลพินิจประกอบการสั่งคดี¹⁵

(2) อัยการ

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนี ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องคือ “พนักงานอัยการ” การดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องในประเทศเยอรมนีเป็นกระบวนการเดียวกันกล่าวคือ อัยการมีหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) แม้ว่ากฎหมายบัญญัติให้ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามการกระทำความผิดอาญาและต้องกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้า แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ ไม่ว่าการที่ตำรวจกระทำไปนั้นจะเป็นการต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือทำตามคำสั่งของอัยการ ตำรวจก็ต้องรายงานต่ออัยการโดยเร็วที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าอัยการจะเป็นผู้มีอำนาจเริ่มคดี

ในประเทศเยอรมนีการฟ้องคดีอาญาใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมายหรือหลักการฟ้องคดีเชิงบังคับ ทำให้อัยการผูกขาดอำนาจในการฟ้องคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว¹⁶ ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 374¹⁷ หากมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมาย อัยการต้องยื่นฟ้องต่อศาลเสมอและยุติคดีโดยการถอนฟ้องไม่ได้และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPo) มาตรา 152 บัญญัติว่า “1. การฟ้องคดีอาญาเป็นหน้าที่ของอัยการ 2. เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น อัยการ

¹⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชนพิมพ์ ครั้งที่ 7, พ.ศ. 2549), น. 5.

¹⁵ คณิต ณ นคร, “ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน,” รวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ณ นคร (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2540), น. 91-92.

¹⁶ Klaus Sessar, Prosecutorial Discretion in Germany, in The Prosecutor, (California : Sage Publications, 1979), p.255.

¹⁷ Jay A.Sigler, The Prosecutor: A comparative Functional Analysis; Ibid, p.56.

จำต้องฟ้องคดีทุกคดีซึ่งศาลสามารถลงโทษได้ และเป็นคดีซึ่งอาจฟ้องได้หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ”¹⁸

หลักการนี้จะใช้เฉพาะกับความผิดร้ายแรงเท่านั้น ในความผิดที่มีโทษปานกลาง อัยการมีดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย¹⁹ แต่อย่างไรก็ดี แม้พนักงานอัยการจะเห็นว่ามีความผิดอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ซึ่งพนักงานอัยการต้องดำเนินคดีก็ตาม แต่พนักงานอัยการอาจไม่ฟ้องคดีได้ โดยถือเป็นข้อยกเว้นของหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 153a เช่น พนักงานอัยการอาจระงับการยื่นฟ้องคดีในความผิดอาญาโทษปานกลางไว้ชั่วคราวได้ โดยความเห็นชอบของศาลและของผู้ต้องหาแต่จะกำหนดมาตรการบางอย่างไว้ให้ปฏิบัติ

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1924 ได้มีการแก้ไขบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 153 เนื่องจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจในปลายปี ค.ศ.1920 ในเยอรมัน ก่อให้เกิดความกดดันที่จะต้องมีการทบทวนพิจารณาคดีอาญาที่ง่ายและรวดเร็ว²⁰

(3) ศาล

สำหรับการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล จะพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

¹⁸ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, “ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลในสหรัฐอเมริกา,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, น.154-170 (2521):

¹⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “Prosecutorial Discretion on Decision not to prosecute: A proposal for Thailand,” บทบัญญัติ เล่มที่ 47 ตอน 4 , น.123 (ธันวาคม 2534)

²⁰ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, “หลักการฟ้องคดีอาญาเชิงบังคับและขอบเขตการใช้ดุลพินิจของอัยการเยอรมัน”, น.19 พิมพ์เผยแพร่ในการอภิปรายทางวิชาการเรื่อง “การชะลอการฟ้องในทัศนะอาจารย์มหาวิทยาลัย” ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันศุกร์ที่ 29 กันยายน 2521. แปลจาก Joachim Herrmann, The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany, 41/3 University of Chicago Review: 468 (1974).

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศเยอรมนี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 92 บัญญัติว่า “อำนาจตุลาการเป็นของผู้พิพากษา องค์การที่ใช้อำนาจตุลาการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์ ศาลสูงสหพันธ์ ศาลสหพันธ์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้และศาลมลรัฐ”²¹

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะเห็นได้ว่า

1. ศาลในเยอรมนีมีทั้งศาลของสหพันธ์รัฐ และศาลของมลรัฐ
2. ศาลของสหพันธ์รัฐที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีศาลเดียว คือ ศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมือง Karlsruhe และเป็นศาลชั้นฎีกา ซึ่งคดีที่จะมาสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นฎีกาได้มีเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น
3. ศาลของมลรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา มี 3 ศาล คือ ศาลแขวง ศาลจังหวัด และศาลสูงมลรัฐ

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน เดิมเอาแบบอย่างมาจากฝรั่งเศส คือ แบ่งตามความหนักเบาของโทษ แต่ในปัจจุบันประเทศเยอรมนีเห็นว่าความผิดลหุโทษ ไม่สมควรเป็นความผิดอาญาจึงไม่มีการบัญญัติให้ความผิดลหุโทษ เป็นความผิดอาญา แต่ถือว่าเป็น “การกระทำที่ขัดต่อระเบียบ” ทำให้ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันมีความผิดอาญาเพียง 2 ประเภท คือ²²

(3.2.1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุก²³ ขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษที่หนักกว่านั้น

(3.2.2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับ

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

จากระบบศาลของประเทศเยอรมัน การพิจารณาคดีอาญามีรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งจะพิจารณาได้ ดังนี้

²¹ สภาวิจัยแห่งชาติ, รัฐธรรมนูญนานาชาติ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516): น.91.

²² คณิต ฌ นคร, “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ็อง,” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวบรวมโดยศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, (กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533), น.74 – 75.

²³ ตามกฎหมายความจริงไม่เรียกว่า “โทษจำคุก” (Gefangnisstrafe) แต่เรียกว่า “โทษจำกัดเสรีภาพ” (Freiheitsstrafe)

(3.3.1) วิธีการพิจารณาคดีอาญาแบบพิเศษ

สำหรับการพิจารณาคดีอาญาของประเทศเยอรมัน จะลงโทษทางอาญาได้ ด้วยคำวินิจฉัยของศาล โดยการพิจารณาในรูปแบบทั่วไป ในความผิดอาญาเล็กน้อย กฎหมายเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการเลือกใช้วิธีพิจารณาความอาญาแบบพิเศษ ที่เรียกว่า “คำสั่งลงโทษ” ซึ่งศาลจะออกคำสั่งบังคับได้โดยไม่ต้องมีการพิจารณาตามรูปแบบปกติ ได้แก่ โทษปรับ ยึดทรัพย์ ถอนใบอนุญาตขับขี่ ไม่เกิน 1 ปี และจำคุก หรือกักขังไม่เกินสามเดือน²⁴ เป็นกระบวนการที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่มีการพิจารณาหรือการปรากฏตัวของจำเลยที่ศาลหรือเจ้าพนักงาน วิธีการนี้ใช้เฉพาะกับความผิดอาญาโทษปานกลาง จะดำเนินการโดยพนักงานอัยการเป็นหลัก

คำสั่งลงโทษ คือ กรณีที่ผู้พิพากษานายเดี่ยวที่เรียกว่า Amtsichter มีอำนาจ เขียนใบคำสั่งลงโทษ โดยไม่มีการพิจารณาคดีด้วยวาจา หากจำเลยคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด คำสั่งนั้นย่อมตกไป และศาลจะเปิดการพิจารณาคดีเสมือนว่าไม่ได้มีการออกคำสั่งลงโทษ หากจำเลยหรือทนายจำเลยไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาคดีถือว่าคำคัดค้านนั้นตกไป และให้บังคับตามคำสั่งลงโทษโดยไม่มีการสืบพยาน การดำเนินการของพนักงานอัยการที่จะให้ผู้ต้องหาได้รับสารภาพ เพื่อให้คำสั่งลงโทษมีผลบังคับและถึงที่สุดถือเป็นคำพิพากษาตามกฎหมาย หากพบว่าการกระทำความผิดที่มีคำสั่งลงโทษนั้นร้ายแรงกว่าเดิมอาจถูกฟ้องศาลเป็นครั้งที่สองในการกระทำเดียวกัน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏชัดแจ้งและเป็นกระบวนการที่รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายทำให้สามารถแก้ไขปัญหาคดีความผิดเล็กน้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁵

(3.3.2) การพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์

เป็นการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการพิจารณาชั้นหลัก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะพิจารณาคดีโดยศาลว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และควรจะต้องรับโทษเช่นใด

การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้ จะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 2 ประการคือ²⁶

ก. ขั้นตอนเตรียมการพิจารณาคดี คือ การแจ้งให้จำเลยทราบวันเวลาในการพิจารณาคดี การแจ้งคำฟ้องและรายชื่อพยาน รวมทั้งองค์คณะของผู้จะทำการพิจารณาคดีด้วย

²⁴ Hans Heinrich Jescheck, “The Discretionary Powers of the Prosecuting Attorney in West Germany,” *American Journal of Comparative Law* 18, p. 515 (1970)

²⁵ อธิธิ มุสิกะพงษ์, “การดำเนินคดีความผิดเล็กน้อย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2534), น. 80.

²⁶ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, *อ่าวแล้ว เชิงอรรถที่ 13*, น. 96 – 97.

ข. ขั้นตอนการพิจารณาคดี ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมีการบัญญัติขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีอย่างละเอียดเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงมากที่สุด แต่มีลักษณะของการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลยอีกด้วย ก่อนเริ่มทำการพิจารณาคดี ศาลจะต้องตรวจสอบว่าจำเลย ทนาย พยานบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งพยานวัตถุทั้งหลายอยู่ในห้องพิจารณาคดีครบถ้วนแล้วหรือไม่ หลังจากนั้นจึงให้พยานบุคคลออกไปนอกห้องพิจารณาแล้ว ศาลจึงถามชื่อ ที่อยู่ ของจำเลย แล้วพนักงานอัยการจะอ่านข้อหาที่จำเลยถูกฟ้อง ศาลมีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิแก่จำเลยให้ทราบว่า จำเลยจะให้การหรือไม่ก็ได้ แล้วจึงเริ่มทำการสืบพยานต่อไป

(4) แนวทางการดำเนินคดีอาญา

ในกระบวนการพิจารณาการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ที่มีการแยกการดำเนินคดีออกเป็นขั้นเป็นตอนก็เพื่อเป็นการแยกหน้าที่ในการ “สอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากหน้าที่ในการ “พิจารณาพิพากษา” อันเป็นขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญาทั้งนี้โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่แยกจากกัน²⁷

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน (St.Po) แบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ

(1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (vorverfahren)

อันเป็นกระบวนการหาข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ในขั้นนี้จะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและข้อเท็จจริงที่ได้มานั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย หน้าที่ในขั้นนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการ

การดำเนินคดีอาญาขั้นสอบสวนฟ้องร้อง (vorverfahren) ในเยอรมันถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน ผู้รับผิดชอบในคดีอาญาในขั้นนี้ก็คือ อัยการ จึงทำให้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีเองได้หรือให้ตำรวจดำเนินคดีให้ แม้ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามความผิดอาญาที่เกิดขึ้นและต้องกระทำทุกอย่างโดยไม่ชักช้า แต่ตำรวจก็เป็นเพียงเครื่องมือของอัยการเท่านั้นและขณะที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับอัยการเกี่ยวกับคดี ตำรวจต้องฟังคำสั่งของอัยการ ถึงแม้ว่าตำรวจจะไม่ใช่หน่วยงานที่ขึ้นกับอัยการก็ตาม แต่กฎหมายก็กำหนดให้ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการ วิธีปฏิบัติงานเช่นนี้ตำรวจจะมีผู้บังคับบัญชา 2 ฝ่าย คือ ผู้บังคับบัญชาฝ่ายตำรวจโดยตรง และอัยการอีกฝ่ายหนึ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ตำรวจผู้มีส่วนช่วยเหลืออัยการต้องฟังคำสั่งของอัยการเป็นอันดับแรก ดังนั้น ฐานะของตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของ

²⁷ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน”, ตุลพาห เล่ม 1 ปี 55, น.189 (มกราคม-เมษายน 2551)

อัยการ เมื่อตำรวจสอบสวนคดีใดเองขึ้นก่อน ตำรวจต้องรายงานสิ่งที่ตนได้กระทำไปแล้วให้อัยการทราบเป็นอันดับแรกที่จะกระทำได้ เพราะตำรวจไม่มีอำนาจกระทำการสอบสวนคดีใดได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน ถ้าปล่อยให้ตำรวจดำเนินการเช่นนั้นได้ ตำรวจอาจใช้อำนาจของตนโดยมิชอบซึ่งโอกาสที่เกิดขึ้นมีมาก เนื่องจากไม่มีการคานและดุลยจากองค์กรภายนอก ทำให้สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอาจถูกระทบกระเทือนได้ง่ายและอาจทำให้ตำรวจเกิดการทุจริตต่อหน้าที่ขึ้น

ขั้นตอนในชั้นสืบสวนสอบสวนนี้ มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ²⁸ พนักงานอัยการอาจสืบสวนสอบสวนได้ด้วยตนเอง หรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจสืบสวนสอบสวนแทนได้ วิธีเริ่มการสอบสวน คือ บุคคลอาจแจ้งการกระทำความผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยคำกล่าวโทษ (strafanzeige) บุคคลใดที่พบการกระทำความผิดก็กล่าวโทษได้โดยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยคำร้องทุกข์ ซึ่งกระทำโดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น และพนักงานอัยการอาจเริ่มการสอบสวนได้ด้วยตนเอง หรือเมื่อมีคำกล่าวโทษ หรือมีคำร้องทุกข์ก็ได้ ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจนั้นทำการสอบสวนได้โดยเริ่มดำเนินการสอบสวนเอง เมื่อตนได้รับแจ้งความไว้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ซึ่งในการค้นหาความจริง พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมด

พนักงานอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานจากเจ้าพนักงานตำรวจ ออกหมายเรียกและสอบปากคำผู้ต้องสงสัย พยานและผู้เชี่ยวชาญ พนักงานอัยการอาจจะสั่งให้ผู้ต้องสงสัยมาให้ถ้อยคำแม้เขาจะไม่ให้การอย่างใดก็ตาม เมื่อถามปากคำแล้ว พนักงานอัยการจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ และสิทธิที่จะมีทนายความ

สำหรับผู้พิพากษาสอบสวนนั้นจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสอบสวนกล่าวคือ แม้ว่าพนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนทั้งหมดก็ตาม แต่การใช้มาตรการบังคับบางอย่างในการสอบสวนนั้นจะต้องให้ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้อนุญาต(มาตรา 162 วรรคแรก) โดยเป็นผู้ตรวจสอบว่ามาตรการที่จะใช้นั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่ไม่มีหน้าที่พิจารณาว่าสมควรใช้มาตรการนั้นๆ หรือไม่ ได้แก่ การขัง การรับฟังถ้อยคำพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญ โดยมีการสาบานตน จะมีหรือไม่อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษา (มาตรา 161a)

การสืบสวนสอบสวนจะยุติลงโดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจ ซึ่งอาจจะเป็นการยื่นฟ้องคดี เนื่องจากพนักงานอัยการพบว่าเหตุอันควรสงสัยเพียงพอต่อการพิจารณา พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเปิดการพิจารณาคดีขึ้นพิจารณาได้ หรือในอีกทางหนึ่งคือ

²⁸ อรุณี กระจ่างแสง “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 81.

การยุติคดี ซึ่งอาจจะมีเหตุผลมาจากด้านข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือเป็นคดีเล็กน้อย ซึ่งจะทำให้การสืบสวนยุติลง ถ้ากระบวนการพิจารณาชั้นสืบสวน สอบสวน ไม่ได้นำไปสู่การยุติการดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการแล้ว คดีก็จะเข้ากระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ที่ศาลจะวินิจฉัยว่าคดีมีมูลหรือไม่ต่อไป²⁹

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พนักงานอัยการของประเทศเยอรมนี จึงเป็นองค์หลักที่ทำหน้าที่ในการสอบสวน และใช้มาตรการบังคับ ซึ่งจะต้องขออนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวนก่อน ทั้งนี้ เพื่อการตรวจสอบและการคานอำนาจกันตามหลัก check and balance

(2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นกลาง (Zwischenverfahren)

เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษา จะต้องมีการดำเนินกระบวนการในชั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยที่กระบวนการพิจารณาชั้นนี้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เริ่มต้นหลังจากที่ได้มีการยื่นคำฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีและยังคงดำเนินอยู่ก่อนที่ศาลที่มีอำนาจชำระคดีดังกล่าวจะได้มีคำสั่งประทับฟ้อง ในกระบวนการพิจารณาชั้นดังกล่าว จะมีการส่งคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา (Angeschuldigter) เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้คัดค้าน ในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องรวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง

ภายหลังจากอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟัง แจ้งให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยาน หรือข้อคัดค้านใดๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนด และแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลยในกรณีที่จำเป็น

ในกรณีที่ได้ผลจากการสืบสวนสอบสวนได้ความว่า มีเหตุน่าสงสัยที่เพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้ว กล่าวคือ มีความเป็นไปได้อย่างมากที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งว่าคดีมีมูล โดยมีคำสั่งประทับฟ้อง และศาลจะอนุญาตให้คำฟ้องดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสืบพยานต่อไป

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการไต่สวนมูลฟ้องในการดำเนินคดีอาญาชั้นกลางนี้ เป็นการเตรียมการพิจารณาคดีในชั้นหลัก เนื่องจากในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการทั้งในและนอกคำฟ้อง หรือสำนวนการสอบสวนก็ได้ จนกว่าจะพอฟังได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหากระทำความผิด ทำให้ผู้ต้องหาทราบถึงพยานหลักฐานของโจทก์และก่อน

²⁹ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวຍ “การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,) น. 45.

พิจารณาคดีจำเลยก็ได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคำฟ้อง รายชื่อพยานและองค์คณะผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาสามารถเตรียมตัวต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อถึงวันพิจารณาคดี พยานหลักฐานของฝ่ายที่จะนำมาสืบ ก็จะพร้อมสืบเพราะมีการเตรียมพร้อมก่อนวันนัดแล้ว

(3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลัก (Hauptverfahren)

การดำเนินคดี อาญาในชั้นนี้ เป็นกระบวนการที่ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือ การพิจารณาพิพากษานั่นเอง โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีต้องทำให้เสร็จโดยเร็วและต่อเนื่องกัน จนกระทั่งมีคำพิพากษา เนื่องจากว่าหลักการพิจารณาคดีในศาลเยอรมันจะต้องกระทำโดยวาทะไมใช่พิจารณาจากสำนวนคดีเป็นหลัก การพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องจะมีผลต่อการวินิจฉัยของศาล ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่ปรากฏเข้ามาสู่การพิจารณา การเลื่อนการพิจารณาบ่อยๆ จะมีผลต่อความทรงจำของผู้พิพากษาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดี

การดำเนินคดีในชั้นนี้จะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 2 ประการ คือ

(3.1) ขั้นตอนการเตรียมการพิจารณาคดีซึ่งจะเป็นการแจ้งให้จำเลยเพื่อให้ทราบวัน เวลา ในการพิจารณาคดี การแจ้งคำฟ้องและรายชื่อพยานทั้งหลายรวมทั้งองค์คณะของผู้พิพากษาที่จะทำการพิจารณาคดีด้วย

(3.2) ขั้นตอนการพิจารณาคดี ซึ่งจะถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี จะมีการบัญญัติขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีอย่างละเอียด ซึ่งองค์กรต่างๆ ก็มีบทบาทที่แตกต่างกัน โดยภาระหลัก ก็คือการช่วยกันค้นหาความจริง (Examination Doctrine)

ก่อนเริ่มทำการพิจารณาคดี ศาลจะต้องตรวจสอบว่าจำเลย ทนาย พยานบุคคลผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในห้องพิจารณาคดีครบถ้วนแล้วหรือไม่ ทั้งนี้ รวมถึงวัตถุพยานด้วย หลังจากนั้นจึงให้พยานบุคคลออกไปนอกห้องพิจารณา แล้วพนักงานอัยการจะอ่านข้อหาที่จำเลยถูกฟ้องให้ฟัง ศาลจะแจ้งสิทธิแก่จำเลยให้ทราบว่า เขาจะให้การหรือไม่ก็ได้ แล้วจึงเริ่มทำการสืบพยาน

ซึ่งต่อมาจึงมีการสืบพยานโดยผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จำเลยและทนายจำเลย ก็สามารถถามพยานได้ แต่คำถามนี้ต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีและเป็นคำถามที่เหมาะสม มิฉะนั้น ผู้พิพากษาอาจปฏิเสธไม่ให้ถามพยานได้ หลังจากสืบพยานเสร็จแล้ว พนักงานอัยการก็จะแถลงปิดคดี ต่อมาก็จะเป็นการแถลงปิดคดีของฝ่ายจำเลย โดยพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะตอบกลับคำถามแถลงปิดคดีของจำเลยเพียงครั้งเดียว

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี มาตรา 239 ได้กำหนดให้มีวิธีการถามค้าน (Cross Examination) ในคดีอาญาได้ แต่ก็ไม่เป็นการผูกมัดให้ศาล

ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวิธีการตามค่านี้นี้ ทำให้ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่ามีการใช้กันแต่อย่างใด เพราะการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนไม่เป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ³⁰

และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 229 บัญญัติให้ทำการพิจารณาคดีต่อเนื่องกันหากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป จะต้องเริ่มการพิจารณาใหม่ภายในวันที่ 11 ภายหลังจากวันเลื่อนการพิจารณา³¹ มิฉะนั้น กระบวนการพิจารณาคดีจะต้องทำการเริ่มต้นใหม่หมด

หากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีต่อเนื่องกันถึง 10 วัน อาจมีการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปได้อีก 30 วัน ทั้งนี้ การอ่านคำพิพากษาจะต้องกระทำภายใน 4 วัน นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการพิจารณาคดี เนื่องจากการอ่านคำพิพากษาจะต้องกระทำโดยวาจา และเปิดเผย

จะเห็นได้ว่า ประเทศเยอรมนีมีการพิจารณาคดีอาญาโดยต่อเนื่อง และการพิจารณาคดีจะเสร็จในเวลาอันรวดเร็ว ประกอบกับมีกฎหมายที่บัญญัติถึงการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมไว้อย่างชัดเจน ทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีไม่เนิ่นนานจนไป ทำให้จำเลยได้รับความคุ้มครองในการถูกดำเนินคดีอาญาอย่างจริงจัง

3.2 ระบบ Common Law

ส่วนการดำเนินคดีอาญาในระบบ Common Law ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญระบบหนึ่ง โดยการพิจารณาคดีของระบบกฎหมายนี้ แบ่งผู้เกี่ยวข้องข้องกับคดีออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาและศาล ซึ่งจะมีการพิจารณาคดีโดยวิธีต่อสู้กัน (Trial by Battle) โดยมีศาลเป็นคนกลางทำหน้าที่กรรมการ เพื่อควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ในส่วนนี้จะได้อธิบายถึงกฎหมายของประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทำการเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศไทยต่อไป ดังนี้

³⁰ คณิต ณ นคร. "วิธีพิจารณาความอาญาของไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," ใน หนังสือรวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันกฎหมายอาญา, 2540), น. 313.

³¹ Eberhard Schmidt, The German Code of Criminal Procedure, (New York : Fred B. Rothman & Co., 1965), p.115.

3.2.1 ประเทศอังกฤษ

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เรียกว่า Magna Charta (The Great Charter) ค.ศ.1215 เป็นเอกสารที่ให้ความคุ้มครองของสิทธิเสรีภาพของอังกฤษ มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 63 ข้อ ดังสรุปได้ คือ

- ก. ห้ามการปฏิเสธหรือทำให้ความยุติธรรมล่าช้า
- ข. การงดเว้นการใช้กฎหมาย หรืองดเว้นการใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำไม่ได้ (Equality before the law)
- ค. บุคคลให้จะถูกจับกุม กักขัง ขังขัง หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกับเขา (His Peers) และตามกฎหมายบ้านเมือง
- ง. การฟ้องคดีระหว่างราษฎรกับราษฎร ตามกฎหมายจารีตประเพณีจะต้องไม่กระทำในศาลของกษัตริย์ แต่ให้กระทำในศาลธรรมดา
- จ. ความยุติธรรมไม่เป็นสิ่งที่ถึงซื้อขาย หรือปฏิเสธในอันที่จะให้แก่บุคคลใด และไม่พึงถูกหน่วงเหนี่ยวไว้”³²

นักนิติศาสตร์บางท่านได้ให้แนวคิดที่ว่า Magna Charta ดูคล้ายกับเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ ภายหลังจากสมัยความคลอนแคลนแห่งเสถียรภาพของราชบัลลังก์อังกฤษ มากกว่าการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ในด้านการคุ้มครองสิทธิของบุคคลอีกฉบับหนึ่ง คือ The English Bill of Rights ซึ่งเป็นเอกสารที่รัฐสภาของอังกฤษได้ตราขึ้นในปี ค.ศ. 1689 ได้รับรองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้กล่าวหา กล่าวคือ³³

ก. หลักประกันการจับ การค้น และการออกกฎหมาย โดยปราศจากเหตุอันชอบธรรมคือการจับและการค้น ต้องกระทำโดยอาศัยมูลเหตุอันสมควร การออกกฎหมายต้องมีเหตุอันสมควร และโดยการให้สัตยาบัน หรือสาบาน

ข. บุคคลไม่จำเป็นต้องตอบคำถามในทางอาญา เว้นเสียแต่ว่าอยู่ต่อหน้า หรือได้รับข้อกล่าวหาจากคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) นอกจากประเทศอยู่ในสภาวะสงคราม หรือเป็น

³² กุลพล พลวัน, “สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ,” วารสารอัยการ ปีที่ 6, น. 17 (กรกฎาคม 2527)

³³ Stuckey, Gilbert., Procedures in the Justice System (Columbus, Ohio : Charles E. Merrill Publishing Company, 1976), pp.17 – 18.

อันตรายต่อสาธารณะ และไม่ถูกกล่าวหาในความผิดเดียวกันสองครั้ง หรือถูกบังคับให้การเป็นพยานปรักปรำตนเอง ไม่ถูกตัดสินโทษในชีวิตเสรีภาพ หรือทรัพย์สิน เว้นแต่ที่กฎหมายบัญญัติไว้

- ค. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและสิทธิในการปรึกษาทนาย
- ง. การเรียกหลักประกันต้องไม่สูงเกินไป ไม่ถูกทรมานหรือลงโทษโดยผิดธรรมดา
- จ. การที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจดใช้กฎหมายก็ดี หรือใช้กฎหมายก็ดีโดยมิได้รับความยินยอมจากรัฐสภา เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- ฉ. การที่พระมหากษัตริย์ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายก็ดี หรือการนำกฎหมายที่ยกเลิกแล้วมาใช้ก็ดี เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- ช. คำสั่งตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับศาสนา ตลอดจนคำสั่ง และการจัดตั้งศาลให้มีลักษณะทำนองเดียวกัน เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- ซ. ประชาชนมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพ เช่นว่านี้ก็ดี และการดำเนินคดีฐานร้องทุกข์ก็ดี เป็นการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมาย

ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษ ได้ให้หลักประกันสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว ที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง (ทางแพ่ง) และทางการเมือง และอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสภายุโรป ค.ศ.1950³⁴ โดยพัฒนาจากกฎหมาย Common Law ที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ³⁵

สำหรับการดำเนินการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ จะได้ศึกษาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

(1) ตำรวจ

การฟ้องคดีอาญาโดยส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ โดยในแต่ละสถานีตำรวจจะมีทนายความประจำ ทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีในนามของตำรวจ หากท้องที่ใดไม่มีทนายความประจำสถานีตำรวจก็ว่าจ้างทนายความเอกชนมาฟ้องคดีแทนตน³⁶ แม้ทนายความเห็นว่า

³⁴ Andrew Ash Worth, *The Criminal Process* : An Evaluative Study (Oxford : Clarendon Press, 1994), p.50.

³⁵ Fairchild, Erika S., *Comparative Criminal Justice System*, (Belmont, California : Wadsworth Publishing, Inc. 1993), pp. 47 – 48.

³⁶ David Johnson, Kittipong Kittayarak, "Prosecution Systems in Seven Countries: A Comparative Analysis," *วารสารนิติศาสตร์* ปีที่ 25 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2538), น. 635.

พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้อง หากตำรวจต้องการให้มีการฟ้องร้อง หนายความจะต้องฟ้องร้องคดีไปตาม ความเห็นของตำรวจ

ขณะเดียวกันประชาชนทุกคนก็มีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยถือเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพราะในประเทศอังกฤษถือหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน และการฟ้องคดีบางประเภทก็อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่มีการจัดตั้งเป็นพิเศษด้วย เช่น กรมสรรพากร มีอำนาจฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายภาษีอากร กรมศุลกากร มีอำนาจฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม การนำเข้าและส่งออกยาเสพติด เป็นต้น

เมื่อมีการจัดตั้ง Royal Commission on Criminal Procedure ในปี 1978 เพื่อศึกษาถึงปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ โดยมี Sir Cyril Phillips เป็นประธาน คณะกรรมการ ได้พิมพ์เผยแพร่รายงานในปี 1981 ระบุว่า มีข้อบกพร่องที่สำคัญหลายประการในระบบการฟ้องคดีอาญาที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้น คือ ตำรวจทำหน้าที่ทั้งสอบสวนและฟ้องร้องคดี ปรากฏว่ามีหลายคดีที่ตำรวจฟ้องทั้งที่พยานหลักฐานอ่อนเกินไป อันเนื่องมาจากการไม่มีการตรวจสอบ และการที่แต่ละสถานีตำรวจมีหนายความทำหน้าที่ฟ้องคดี จึงเกิดปัญหาการขาดความสม่ำเสมอในการฟ้องคดี การฟ้องคดีของตำรวจยังขาดความรับผิดชอบต่อองค์กรอื่นด้วย

คณะกรรมการดังกล่าว จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาทำหน้าที่คดีแทนตำรวจ โดยแยกอำนาจในการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาดและเชื่อว่าระบบการฟ้องคดีอาญาในลักษณะนี้จะทำให้เกิดมาตรฐานในด้านความยุติธรรมการเปิดเผย ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพในการฟ้องคดี การใช้ระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษไม่ใช่ระบบประมวลกฎหมาย ประเทศอังกฤษไม่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินการขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาลหรือราชทัณฑ์ จะเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ

(2) อัยการ

ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายแบบแอ่งโกลแซกซอน ซึ่งมีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาจากอำนาจของท้องถิ่น (เทศบาล) เป็นหลัก กฎหมายจึงให้อำนาจการบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างมาก โดยเฉพาะการสอบสวนคดีให้ขึ้นอยู่กับตำรวจ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) เกือบทั้งหมด ราชการส่วนกลางจะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือตำรวจท้องถิ่นได้ยากและยังได้อาศัยความเป็นอิสระของศาลมาช่วยในการควบคุมการใช้อำนาจของตำรวจ

สำหรับอำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนในประเทศอังกฤษ พบว่าไม่ค่อยจะมีอำนาจ สำนักงานอัยการเป็นหน่วยงานราชการที่มีอธิบดีอัยการ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและมีอัยการสูงสุดเป็นผู้ควบคุมดูแล โดยสำนักงานใหญ่และสำนักงานเขต สามารถทำงานร่วมกันอย่าง

ใกล้ชิดในฐานะเป็นสำนักงานอัยการแห่งชาติที่เป็นหนึ่งเดียว โดยในปี ค.ศ.1986 ประเทศอังกฤษได้มีการก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้นโดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของอัยการสูงสุด (Director of Public) และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี CPS มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวน

ปัจจุบันมีสำนักงานอัยการรวม 13 แห่ง ตั้งอยู่ใน 13 เขต รวมทั้งกรุงลอนดอน แต่ละเขตก็มีท้องที่สอดคล้องกับกำลังตำรวจและมีอำนาจเหนือตำรวจในเขตนั้นๆ ในแต่ละเขตจะมีหัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบดูแล โดยมีผู้ช่วยเหลือคือผู้ช่วยหัวหน้าพนักงานอัยการ (ฝ่ายว่าความ) และผู้บริหารท้องที่เป็นหน้าที่ของอัยการที่จะดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำผิดกฎหมายที่กระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยต่อประชาชนและรัฐบาล³⁷

กฎหมายประเทศอังกฤษที่ใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ เป็นต้นแบบแห่งการใช้กฎหมายจารีตประเพณีพื้นฐานของกฎหมายคอมมอนลอว์ ก็คือ หลักการแห่งกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ซึ่งใช้มาในสมัยกลางของประเทศยุโรปโดยยึดถือหลักการว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาค และอยู่ใต้บังคับของกฎหมายธรรมดาเท่าเทียมกันไม่มีผู้ใดจะถูกลงโทษได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะฝ่าฝืนกฎหมายโดยแน่ชัด ซึ่งจะได้มีการพิสูจน์กันตามวิธีการของกฎหมายธรรมดาในศาลธรรมดาของรัฐและสิทธิของบุคคลในทางศาลนั้นมีไต่เกิดจากหลักประกันที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เกิดจากการที่ศาลยุติธรรมได้ช่วยกันรักษาสหสิทธิของเอกชนไว้ตามวิธีการของกฎหมายธรรมดา กล่าวคือเมื่อบุคคลใดถูกละเมิดสิทธิ หรือถูกลิดรอนเสรีภาพ บุคคลนั้นชอบที่จะดำเนินคดีแก่บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายในศาลธรรมดาทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ซึ่งทำความเสียหายให้นั้นจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ”

ประเทศอังกฤษถือหลักว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาทั้งที่ตนไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในคดีนั้นๆ หลักอันนี้สืบเนื่องมาจากพันธะหน้าที่ตามกฎหมายที่มีมาแต่ดั้งเดิมว่าพลเมืองทุกคนต่างมีหน้าที่ในอันที่จะต้องช่วยกันรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมืองและมีหน้าที่ในการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมร่วมกับรัฐ โดยถือหลักเสมอภาคกันของประชาชนหรือเรียกว่าระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยประชาชน³⁸

³⁷ คณิง ภาไชย, “อัยการสูงสุดของอังกฤษ,” ใน 100 ปี อัยการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุดจัดพิมพ์ในโอกาสครบ 100 ปี แห่งการสถาปนาสถาบันอัยการ พ.ศ.2536), น. 232.

³⁸ อุตสาหกรรม โกมลปาณิก, “ศาลปกครอง,” ใน เอกสารการสอนวิชากฎหมายมหาชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526), น. 931.

ผู้ที่ฟ้องคดีอาญา คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่หน่วยอื่นๆ ของรัฐบาลหรือกระทรวงทบวงกรมต่างๆ หรือส่วนการปกครองท้องถิ่น หรือเอกชนทั่วไป และไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการบังคับว่าหากเป็นหน่วยราชการแล้ว จะต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดี ให้บรรดากระทรวงทบวงกรมส่วนการปกครองท้องถิ่นต่างๆ ก็มีสำนักงานกฎหมายของตนเองมีสิทธิที่จะดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาได้เอง ทั้งนี้ เป็นหลักทั่วไปที่มีมาแต่ดั้งเดิม³⁹

ในการฟ้องคดีอาญากระทำในนามพระมหากษัตริย์ ก็มีใช้หมายความว่า อัยการเท่านั้นที่จะฟ้องคดีได้ มีผู้อำนวยการอัยการ (D.P.P) รับผิดชอบต่อการดำเนินคดีออกอรรถ ซึ่งมีความหมายหลักสำคัญของการฟ้องคดีในอังกฤษ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนฟ้องคดีอาญาได้ ตามธรรมดาผู้เสียหายก็มักจะพอใจให้ตำรวจดำเนินคดี⁴⁰ ในบางกรณีตำรวจอาจเห็นควรไม่ฟ้อง หรือผู้เสียหายอาจเห็นสมควรฟ้องในฐานะความผิดที่สูงกว่า⁴¹ พนักงานอัยการจะฟ้องหรือดำเนินคดีต่อไป ก็ต่อเมื่อคดีนั้นผ่านหลักเกณฑ์ทั้งสองแล้วคือ คดีมีพยานหลักฐานพอฟ้องและการฟ้องคดีเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

(3) ศาล

สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีในศาล จะพิจารณาได้ดังนี้

- (3.1) มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา
- (3.2) ประเภทความผิดอาญา
- (3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา⁴²

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของอังกฤษ แบ่งตามลำดับชั้นได้ดังนี้

- (3.1.1) ศาลสูงสุดของประเทศมีศาลเดียว คือ ศาลสภาขุนนาง (House of Lords)
- (3.1.2) ศาลสูงชั้นกลาง ได้แก่

³⁹ สุรินทร์ ถั่วทอง, “ความเป็นอิสระของอัยการ,” วารสารอัยการ 4, น. 86-89 (สิงหาคม 2524)

⁴⁰ คณิต ณ นคร, “ผู้เสียหายในคดีอาญา,” วารสารอัยการ 1, น. 48-51 (มกราคม 2521)

⁴¹ คณิต ณ นคร, เพ็ญอ้าง, น. 44.

⁴² สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด 2531), น. 170.

- (1) ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา Court of Appeals (Criminal Division)
- (2) ศาล Crown Court
- (3) ศาล High Court แผนก Queen's Bench

(3.1.3) ศาลชั้นต้น ได้แก่ Magistrate Court

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

ตาม Criminal law Act 1977 มาตรา 15 บัญญัติ แยกประเภทความผิดทางอาญาเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเป็น 3 ประเภท คือ

(3.2.1) Offenses Triable Only on indictment คือ ความผิดที่ต้องพิจารณาโดยวิธีที่ต้องมีคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment ได้แก่ ความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง การพิจารณาต้องกระทำในศาล Crown Court โดยใช้ลูกขุน ความผิดประเภทนี้โจทก์ต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrate Court ก่อน เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลจึงส่งมาพิจารณาที่ Crown Court ต่อไป ความผิดนี้ได้แก่ ความผิดตาม Common Law ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

(3.2.2) Offenses Triable Only on summary คือ ความผิดอาญาที่มีโทษเพียงเล็กน้อย เดิมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ให้ได้รับการพิจารณาโดยวิธีรวบรัด แต่เมื่อรัฐสภาออกพระราชบัญญัติ The Criminal Law Act 1977 แล้ว ได้นำความผิดตามพระราชบัญญัติต่างๆ มารวมไว้ในมาตรา 15 ประกอบกับตารางที่ 1 ท้ายพระราชบัญญัติความผิดประเภทนี้ต้องพิจารณาในศาล Magistrate Court โดยไม่ต้องมี Indictment หรือคำฟ้อง

(3.2.3) Offenses Triable either way คือ ความผิดที่กำหนดขึ้นใหม่ โดย The Criminal Law Act มาตรา 16 ประกอบกับตาราง 2, 3 ท้ายพระราชบัญญัติ ความผิดประเภทนี้ก่อนมีการพิจารณาคดี Magistrate Court จะต้องพิจารณาก่อนว่าวิธีพิจารณาแบบใดจะเหมาะสมที่สุด โดยศาลจะสอบถามโจทก์ก่อน แล้วจึงสอบถามจำเลย หลังจากนั้น ศาลจะต้องพิจารณาจากลักษณะของความผิดว่ามีสภาพเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ โทษที่จำเลยควรได้รับหากฟังว่าจำเลยกระทำผิดจะอยู่ในอำนาจศาล Magistrate Court หรือไม่ หรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ ว่าคดีควรพิจารณาโดยมีคำฟ้อง หรือพิจารณาโดยรวบรัด

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

จากการแบ่งแยกประเภทของความผิดที่กล่าวมาข้างต้น การพิจารณาคดีอาญาในศาลของประเทศอังกฤษกระทำได้ 2 วิธี คือ กระบวนการพิจารณาโดยรวบรัดและกระบวนการพิจารณาโดยคำฟ้อง โดยจะพิจารณาได้ ดังนี้

(3.3.1) การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย

ในประเทศอังกฤษการพิจารณาคดีความผิดประเภทนี้ จะใช้กระบวนการพิจารณาโดยรวบรัด คือ การพิจารณาคดีที่ศาล Magistrate Court เป็นการพิจารณาคดีโดยไม่ต้องมีคำฟ้อง และคณะลูกขุน ซึ่งก็คือความผิดประเภทที่ 2 และ 3 ดังกล่าวข้างต้น

การเริ่มคดีอาญาที่พิจารณาโดยรวบรัดนั้น โจทก์จะต้องเสนอคำฟ้องซึ่งอาจทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือด้วยวาจาก็ได้ แต่ตามปกติจะทำเป็นลายลักษณ์อักษร Information มีเนื้อหาและรูปแบบที่เข้าใจง่ายคือ จะมีการฟ้องในความผิดใดความผิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว การบรรยายการกระทำความผิดจะต้องใช้สำนวนง่ายๆ พร้อมทั้งอ้างเหตุผลที่จำเป็น ไม่จำเป็นต้องระบุนองค์ประกอบของความผิดทั้งหมดและหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เทคนิคต่างๆ⁴³

ในการพิจารณาคดีโดยรวบรัด จำเลยจะมาปรากฏตัวที่ศาลโดยหมายเรียกหรืออาจถูกจับตัวมาก็ได้ ขั้นตอนแรกจะมีการอ่านความผิดที่ถูกฟ้องให้จำเลยรับฟัง ปกติแล้วจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ได้มีบทบัญญัติไว้ให้จำเลยที่ให้การรับสารภาพมีสิทธิที่จะไม่มาศาลก็ได้ โดยจะส่งหมายเรียก และสำเนาคำฟ้องโดยย่อให้จำเลยทราบแล้ว จึงจะกำหนดวันพิจารณาคดีสืบหลังจำเลย การพิจารณาจะจำกัดอยู่ในขอบเขตของข้อหาตามคำฟ้องที่ได้ส่งให้จำเลยทราบ หากจำเลยที่รับสารภาพเปลี่ยนใจ แล้วมาปรากฏตัวที่ศาลเพื่อปฏิเสธฟ้อง ศาลจะไม่ออกหมายจับจำเลยที่รับสารภาพแล้วใช้สิทธิไม่มาศาลในวันพิจารณา แต่พิจารณาน้ำหนักของความผิดที่ไม่เหมาะสมในการตัดสินลงโทษสืบหลังจำเลยได้⁴⁴

การพิจารณาโดยรวบรัด เสมียนศาลจะถามจำเลยว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ เช่นเดียวกับการพิจารณาทั่วไป โดยปกติหากจำเลยรับสารภาพ ศาลจะพิพากษาลงโทษ โดยไม่รับฟังพยานหลักฐานอื่นอีก อย่างไรก็ตามจำเลยอาจกลับคำรับสารภาพก่อนศาลพิพากษาก็ได้ และในพฤติการณ์พิเศษอาจทำได้ระหว่างรอการตัดสินลงโทษ หากจำเลยปฏิเสธไม่ยอมรับสารภาพ ก็จะต้องมีการพิสูจน์ข้อกล่าวหาโดยโจทก์ได้แก่ ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของจำเลยนั้นเริ่มเปิดคดีแล้วโจทก์จะเรียกพยานมาสืบที่ละคนและให้จำเลยถามค้านเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว⁴⁵

⁴³ Roger Arguile, Criminal Procedure (London : Butterworth & Co. (publishers) Ltd., 1969), p.51.

⁴⁴ Report Cross and Philip Asterley Jones, p.343.

⁴⁵ สรรเสริญ ไกรจิตติ, “ระบบการพิจารณาคดีโดยรวบรัดของศาลอังกฤษ”, ตุลพาห ปีที่ 1, น. 51 (กรกฎาคม 2497)

จำเลยอาจดำเนินการต่อไปในสองแนวทาง คือ แกลงว่าไม่มีข้อต่อสู้ หรือจะเรียกพยานของตนขึ้นสืบก็ได้ ในกรณีที่จำเลยเห็นว่าพยานของโจทก์ไม่น่าหนักหรือขัดแย้งกัน หรือพยานโจทก์ตอบคำถามค้านไม่ดี จำเลยอาจไม่จำเป็นต้องสืบพยานของตน โดยเพียงแค่แกลงด้วยวาจาถึงความขัดแย้งและไม่น่าเชื่อถือของพยานโจทก์ หากศาลเห็นชอบด้วยก็จะพิจารณายกฟ้องโจทก์ แต่หากศาลเห็นว่ายังมีข้อโต้แย้ง ก็อาจให้จำเลยสืบพยานต่อไป หรือเปิดโอกาสให้โจทก์สืบพยานเพิ่มเติมซึ่งเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะภายหลังจากสืบพยานเสร็จแล้ว ศาลจะพิจารณาตัดสินลงโทษหรือยกฟ้องก็แล้วแต่กรณีไป⁴⁶

(3.3.3) การพิจารณาคดีอุกฉกรรจ์

การดำเนินคดีอาญาความผิดอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง จะต้องพิจารณาโดยวิธีที่ต้องมีคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment โดยการพิจารณาต้องกระทำในศาล Crown Court โดยใช้ลูกขุน โจทก์ต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrate Court ก่อน เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลจึงจะส่งมาพิจารณาที่ Crown Court ต่อไป

การไต่สวนมูลฟ้องของอังกฤษจะกระทำในทุกคดีที่เข้าเกณฑ์ต้องไต่สวนมูลฟ้อง และกระทำในคดีความผิดร้ายแรงที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา Crown Court หรือไม่⁴⁷ นอกจากนี้ก็เพื่อแจ้งให้จำเลยทราบถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเป็นทางการ

การสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีผลดีในแง่ที่ช่วยลดการกลับคำของพยานในชั้นพิจารณาของศาลได้ เพราะช่วยให้จำเลยได้รู้ถึงแนวทางในการต่อสู้คดี คดีอาญาทุกคดี เมื่อปรากฏว่าจำเลยให้การปฏิเสธ ก็จะต้องทำการพิจารณาด้วยคณะลูกขุนจำนวน 12 คนทำการพิจารณาคดีเมื่อศาลเริ่มทำการพิจารณา ปกตินายโจทก์ก็จะเปิดคดี โดยแกลงถึงความเป็นมาแห่งรูปคดีฝ่ายตนตามพยานหลักฐาน รวมทั้งสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของคดีของตนภายหลังที่กล่าวเปิดคดีแล้วโจทก์จะเรียกพยานของตนเข้าสืบ

โดยพยานอาจถูกคัดค้านในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของการเป็นพยานจะต้องสาบานหรือปฏิญาณตนเสร็จ และโจทก์จะถามพยานตนเอง จำเลยจะถามค้านแล้วโจทก์จะถามติงเรื่องที่ถูกถามค้านได้ เมื่อเสร็จการดำเนินคดีฝ่ายโจทก์แล้วจำเลย หรือทนายจำเลยอาจแกลงต่อศาลว่าคดีโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานพอที่จะต้องให้ลูกขุนวินิจฉัย หรือข้อเท็จจริงตามคำฟ้องแตกต่างจาก

⁴⁶ อธิติ มุสิกะพงษ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25 , น. 25 – 26.

⁴⁷ The Courts Act 1971 S.1(1) กำหนดให้ศาล Crown Court เป็นศาลหนึ่งในศาลสูง (Supreme Court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเหนือคดีอาญาที่ต้องพิจารณาโดยใช้ลูกขุน (Trial on indictment) หรือส่งคดีไปยังศาล Crown Court ต่อไป

ข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐาน ซึ่งก็แล้วแต่ศาลจะเป็นผู้สั่งให้ลูกขุนปล่อยจำเลยไป หรือให้ดำเนินคดีต่อไป การสืบพยานเหมือนกับการดำเนินคดีฝ่ายโจทก์⁴⁸

ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเรียกพยานมาสืบได้ไม่ว่าจะเป็นในเวลาใด ระหว่างการพิจารณา และมีอำนาจที่จะถามพยานคนใดคนหนึ่งได้เสมอ พยานที่เรียกมาสืบอาจไม่ใช่พยานโจทก์ หรือจำเลยก็ได้ ก่อนที่ลูกขุนจะพิจารณาเพื่อมีคำวินิจฉัย ผู้พิพากษาจะกล่าวสรุปคดีทั้งเรื่องและพยานทั้งหมดต่อลูกขุนแล้วจะชี้ข้อกฎหมายให้ลูกขุนทราบ และปล่อยให้ลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริง⁴⁹

(4) แนวทางการดำเนินคดีอาญา

เดิมก่อนปี ค.ศ.1986 การฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษโดยส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ โดยแต่ละสถานีตำรวจจะมีทนายความประจำทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีในนามเจ้าพนักงานตำรวจ ส่วนท้องที่ที่ไม่มีทนายความประจำสถานีตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจก็จะไปจ้างทนายความเอกชนมาฟ้องคดีแทนตน

นอกจากการฟ้องคดีอาญาโดยตำรวจแล้ว ประชาชนทุกคนก็มีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ โดยถือสิทธิตามรัฐธรรมนูญตามหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งภายหลังพบว่าการทำงานที่ทั้งสอบสวนและฟ้องร้องคดีของตำรวจมีความบกพร่อง จึงมีการตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเจ้าพนักงานตำรวจ โดยแยกอำนาจในการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด

โดยในปี ค.ศ.1986 ประเทศอังกฤษได้มีการก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) โดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของอัยการสูงสุด (Director of Public) และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี CPS มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในประเทศอังกฤษส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของตำรวจและมีแนวโน้มจะมีข้อบังคับเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ตำรวจมากขึ้น ตำรวจจะทำการสอบสวนอย่างเดียวเมื่อสอบสวนแล้วก็ส่งสำนวนให้อัยการ โดยอัยการจะใช้ดุลพินิจว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องหรือว่าจะ Caution หรือใช้มาตรการทดแทนการฟ้องคดีเล็กน้อยๆ เช่น คดีจราจร อย่างไรก็ตามสิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาน้อยๆ เช่น คดีจราจร อย่างไรก็ตามสิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญา

⁴⁸ เสียงชัย สุมิตรวสันต์, “การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหา ก่อนการประทับฟ้อง โดยองค์กรศาล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), น.60.

⁴⁹ คณิง ภาไชย, “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ,” วารสารอัยการ ปีที่ 10 ฉบับที่ 112, น.11 (เมษายน 2530)

โดยประชาชนก็ยังคงอยู่ แต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS กล่าวคือ CPS อาจเข้าไปดำเนินคดีเสียเอง หรืออาจจะใช้ดุลพินิจให้ระงับการฟ้องคดีนั้น ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

เนื่องจากประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมาย Common Law ดังนั้น องค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล หรือกรมราชทัณฑ์จะใช้กฎหมายเฉพาะเช่น การสอบสวนของตำรวจจะเป็นไปตาม The Police and Criminal Evidence Act 1984 การฟ้องร้องของอัยการจะเป็นไปตาม The Prosecution of Offences Act 1985 เป็นต้น

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณากฎหมายอังกฤษ ได้วางมาตรการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกไว้อย่างรัดกุม โดยเฉพาะกฎหมายอังกฤษให้ดุลพินิจแก่ตำรวจ อัยการ ศาล ในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อบังคับที่ตราขึ้นเพื่อควบคุมแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมายไว้โดยละเอียดและบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.ต่างๆ

นอกจากนี้การปฏิบัติงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องเปิดเผยและสามารถถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยสาธารณะ แทนที่จะเป็นความลับทางราชการ และอำนาจในการสอบสวนและฟ้องร้องมีการแบ่งแยกอำนาจขาดออกจากกันอย่างเด็ดขาด

องค์กรตำรวจ เป็นกลไกอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมด้านการดำเนินการฟ้องคดีอาญา (a part of prosecution) ในอังกฤษ โดยตำรวจมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดี มีอำนาจตามกฎหมายในการตรวจค้น จับกุมและแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อให้เพียงพอต่อการที่อัยการจะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล

องค์กรอัยการ (CPS) เป็นหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่ฟ้องคดีอาญาในอังกฤษ และเวลส์ โดยมีพระราชบัญญัติการฟ้องร้องคดีอาญา ค.ศ.1985 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิดกับเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนดำเนินคดีอาญาโดย CPS ได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคดีตามประมวลสำหรับพนักงานอัยการ (Code For Crown Prosecutors) และคู่มือการดำเนินคดี (Legal Guidance) ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาสั่งคดีโดยยึดถือหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

(1) หลักเกณฑ์พยานหลักฐาน (Evidential Test)

กล่าวคือ พนักงานอัยการต้องพิจารณาวินิจฉัยจำนวนจนเป็นที่พอใจว่าคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้อย่างแน่นอน (Realistic Prospect of conviction) โดยพนักงานอัยการต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนสามารถใช้ในศาลได้หรือไม่และมีน้ำหนักน่าเชื่อถือหรือไม่ โดยพิจารณาถึงพื้นฐานประวัติของพยาน ความเชื่อมโยงน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของคำให้การพยานฝ่ายผู้ต้องหา

(2) หลักเกณฑ์ประโยชน์สาธารณะ (Public Interest Test)

เมื่อผ่านหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้วพนักงานอัยการต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ประโยชน์สาธารณะก่อนที่จะสั่งคดี หากการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พนักงานอัยการต้องสั่งไม่ฟ้องทั้งๆที่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ปัจจัยประโยชน์สาธารณะที่จะมีผลให้พนักงานอัยการสั่งฟ้อง เช่น ความร้ายแรงของการกระทำผิดซึ่งหากศาลพิพากษาลงโทษจะกำหนดโทษหนัก เป็นต้น⁵⁰

ส่วนการพิจารณาคดีอาญาของอังกฤษ จะเข้าไปในแนวทางของระบบกล่าวหาเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เปิดเผย โดยผู้พิพากษาไม่มีหน้าที่ริเริ่มในการรวบรวมพยานหลักฐานที่แสวงหาความจริงแต่เป็นการต่อสู้ (trial by battle) กันทางกฎหมายเพื่อการพิสูจน์ความจริงระหว่างโจทก์ผู้กล่าวหา และจำเลยผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล ที่ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางและชี้ขาดจึงต้องวางเฉย (passive) และวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐานคอยควบคุมทั้งสองฝ่ายให้ปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยานโดยเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันและมีคณะลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยผู้พิพากษาต้องให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายในศาล ถือว่าคู่ความมีฐานะเท่าเทียมกันซึ่งโจทก์และจำเลยมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ และถือว่าบุคคลทุกคนจะฟ้องคดีอาญาได้ตามหลักที่ว่าพลเมืองมีหน้าที่ทำตามกฎหมายและร่วมกันรักษากฎหมายระเบียบของบ้านเมือง

ในประเทศอังกฤษการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลนั้นเป็นแบบทวิภาค (Bifurcation) โดยในแต่ละส่วนจะแยกเป็นอิสระต่อกัน โดยส่วนแรกจะเป็นการพิจารณาในชั้นวินิจฉัยความผิด และส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาในชั้นกำหนดโทษ โดยพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

(1) การพิจารณาชั้นวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage)

กระบวนการในชั้นนี้เป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิด โดยจะพิสูจน์ถึงการกระทำ (Actus reus) และเจตนาชั่วร้าย (Mens rea) ของจำเลยว่ามีเพียงพอที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ โดยปกติผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญาของจำเลย ในความผิดที่ไม่ร้ายแรง (misdemeanor) จะเป็นหน้าที่ของคณะลูกขุนในการวินิจฉัยความผิด โดยในชั้นพิจารณานี้ไม่ว่าจะมีการพิจารณาโดยมีลูกขุนหรือไม่ก็ตาม ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับลักษณะความประพฤติที่ไม่ดีของจำเลยนั้น ไม่ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อคดี นอกเสียจากว่าจำเลยจะอ้างเหตุแห่งลักษณะความประพฤติที่ดีของตนขึ้นเป็นข้อต่อสู้โดยตรงในคดี ซึ่งในชั้นนี้นั้นมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการตัดพยานหลักฐานค่อนข้างเคร่งครัด กล่าวคือ ถ้าไม่เกี่ยวกับประเด็นและไม่เข้าข่ายยกเว้นแล้ว จะ

⁵⁰ จีรวุฒิ เตชะพันธุ์, ชูศักดิ์ เสนาบุญฤทธิ์และจุมพล พันธุ์สัมฤทธิ์, “ระบบอัยการอังกฤษ”, การอบรมนักบริหารงานยุติธรรมหลักสูตร “อัยการจังหวัด” รุ่นที่ 23 (2548), น. 1-20.

ห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานอย่างเด็ดขาด เพราะถือว่าทำให้เกิดอคติต่อผู้พิจารณาคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้พิพากษาเอง หรือคณะลูกขุนที่เป็นบุคคลสามัญที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย จำนวน 12 คน และอีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของคุณความไม่ให้ถูกนำสืบในลักษณะประจานเรื่องในอดีตของตน อันไม่เกี่ยวกับประเด็นในคดี⁵¹

สำหรับการดำเนินคดีอาญาความผิดอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูงจะต้องพิจารณาโดยวิธีที่ต้องมีคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment โดยการพิจารณาต้องกระทำในศาล Crown Court โดยใช้ลูกขุนโจทก์ต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrate Court ก่อน เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลจึงจะส่งมาพิจารณาที่ Crown Court ต่อไป

การไต่สวนมูลฟ้องของอังกฤษจะกระทำในทุกคดีที่เข้าเกณฑ์ต้องไต่สวนมูลฟ้องและกระทำในคดีความผิดร้ายแรงที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา Crown Court หรือไม่⁵² นอกจากนี้ก็เพื่อแจ้งให้จำเลยทราบถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเป็นทางการ

การสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง มีผลดีในแง่ที่ช่วยลดการกลับคำของพยานในชั้นพิจารณาของศาลได้ เพราะช่วยให้จำเลยได้รู้ถึงแนวทางในการต่อสู้คดี คดีอาญาทุกคดี เมื่อปรากฏว่าจำเลยให้การปฏิเสธ ก็จะต้องทำการพิจารณาด้วยคณะลูกขุนจำนวน 12 คนทำการพิจารณาคดีเมื่อศาลเริ่มทำการพิจารณา ปกติทนายโจทก์ก็จะเปิดคดี โดยแถลงถึงความเป็นมาแห่งรูปคดีฝ่ายตนตามพยานหลักฐาน รวมทั้งสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดีของตนภายหลังที่กล่าวเปิดคดีแล้วโจทก์จะเรียกพยานของตนเข้าสืบ

โดยพยานอาจถูกคัดค้านในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของการเป็นพยานจะต้องสาบานหรือปฏิญาณตนเสร็จ และโจทก์จะถามพยานตนเอง จำเลยจะถามค้านแล้วโจทก์จะถามตั้งเรื่องที่ถูกละเมิด⁵³ เมื่อเสร็จการดำเนินคดีฝ่ายโจทก์แล้วจำเลย หรือทนายจำเลยอาจแถลงต่อศาลว่าคดีโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานพอที่จะต้องให้ลูกขุนวินิจฉัย หรือข้อเท็จจริงตามคำฟ้องแตกต่างจากข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐาน ซึ่งก็แล้วแต่ศาลจะเป็นผู้สั่งให้ลูกขุนปล่อยจำเลยไป หรือให้ดำเนินคดีต่อไป การสืบพยานเหมือนกับการดำเนินคดีฝ่ายโจทก์ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเรียกพยานมาสืบได้

⁵¹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. “การพิจารณาคดีของศาลในสหรัฐอเมริกา: ระบบพิจารณาแบบไบเฟอร์เมชั่น,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3, น. 440-442 (2521)

⁵² The Courts Act 1971 S.1(1) กำหนดให้ศาล Crown Court เป็นศาลหนึ่งในศาลสูง (Supreme Court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเหนือคดีอาญาที่ต้องพิจารณาโดยใช้ลูกขุน (Trial on indictment) หรือส่งคดีไปยังศาล Crown Court ต่อไป

⁵³ เสียงชัย สุมิตรวลันต์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 48 , น. 60.

ไม่ว่าจะเป็นในเวลาใด ระหว่างการพิจารณา และมีอำนาจที่จะถามพยานคนใดคนหนึ่งได้เสมอ พยานที่เรียกมาสืบอาจไม่ใช่พยานโจทก์ หรือจำเลยก็ได้ ก่อนที่ลูกขุนจะพิจารณาเพื่อมีคำวินิจฉัย ผู้พิพากษาจะกล่าวสรุปคดีทั้งเรื่อง และพยานทั้งมวลต่อลูกขุนแล้วจะชี้ข้อกฎหมายให้ลูกขุนทราบ และปล่อยให้ลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริง⁵⁴

(2) การพิจารณาชั้นกำหนดโทษ (Sentencing Stage)

จำเลยที่จะเข้ามาสู่ในชั้นพิจารณาดังกล่าวนี้นี้ จะต้องผ่านขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) มาแล้ว โดยมีการตัดสินชี้ขาดว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด (Conviction) ซึ่งอาจเกิดจากการตัดสินข้อเท็จจริงในคดี โดยผู้พิพากษาหรือลูกขุน หรือเกิดจากการที่จำเลยได้รับสารภาพผิด (Guilty plea) ซึ่งโดยปกติขั้นตอนการพิจารณาชั้นกำหนดโทษนี้ จะเป็นการพิจารณาถึงประวัติ ความประพฤติของจำเลยในอดีตไม่ว่าจะเป็นความประพฤติที่ดี หรือไม่ก็ตาม

ทั้งนี้ เพื่อความเหมาะสมในการกำหนดโทษแก่จำเลย ดังนั้น พยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยนั้น สามารถรับฟังได้เพราะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยนั้นมีคุณค่าในทางอาชญาวิทยาที่พยายามแก้ไข ปรับปรุงให้ผู้กระทำความผิดใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยแม้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวนี้จะไม่เกี่ยวกับประเด็นในคดีที่รับฟังได้ เช่น การที่ฝ่ายโจทก์ได้หาเหตุผลมายืนยันว่าจำเลยเป็นผู้ที่มีสภาพจิตที่เลวร้าย รังแต่จะประกอบอาชญากรรมในเวลาต่อไป วิธีการเดียวที่ดีที่สุดคือ ตัดจำเลยออกไปเสียจากสังคมนี้ และขอให้ศาลใช้วิธีลงโทษระยะยาว⁵⁵

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาของอังกฤษจะเป็นไปในแนวทางของระบบกล่าวหาโดยตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและ CPS เป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องคดี โดยผู้พิพากษาไม่มีหน้าที่ริเริ่มในการรวบรวมพยานหลักฐานที่แสวงหาความจริง แต่เป็นการต่อสู้ (trial by battle) กันทางกฎหมาย เพื่อการพิสูจน์ความจริงระหว่างโจทก์ผู้กล่าวหาและจำเลยผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาลที่ทำหน้า จึงวางตัวเป็นกลางและมีบทบาทวางเฉย (passive) ในการค้นหาความจริง

⁵⁴ คณิง ภาไชย, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 49 , น. 11.

⁵⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 51 , น. 448-449.

3.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ได้พัฒนามาจากรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1789 ภายหลังจากประกาศอิสรภาพ และเสร็จสิ้นสงครามระหว่างมลรัฐอาณานิคมของสหรัฐอเมริกากับอังกฤษได้สิ้นสุดลง แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธินั้นยังไม่สมบูรณ์ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1791 ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรียกว่า Amendment เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ซึ่งรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1789

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับรองสิทธิของบุคคลไว้ว่า การออกกฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดโดยมิได้มีการพิจารณาคดีในศาล หรือออกกฎหมายที่มีผลย้อนหลังจะกระทำมิได้ และการพิจารณาคดีให้กระทำโดยลูกขุน เว้นแต่กรณีที่รัฐสภาลงมติกล่าวโทษ และต้องพิจารณาคดีในมลรัฐที่ได้กระทำความผิดนั้น หากมิได้กระทำความผิดในมลรัฐใดก็ให้พิจารณา ณ สถานที่ที่กระทำความผิดนั้น หรือตามที่รัฐสภาจะได้กำหนดโดยกฎหมายห้ามมิให้ลงโทษผู้ใดฐานกบฏ เว้นเสียแต่ในคำให้การของพยานสองคนจะแสดงให้เห็นเด่นชัดหรือจำเลยสารภาพในศาลโดยเปิดเผย พลเมืองของแต่ละรัฐยังได้รับเอกสิทธิ และความคุ้มครองในมลรัฐอื่นและยังมีบทบัญญัติห้ามมิให้ศาลวางโทษที่ทารุณ และผิดธรรมดาต่อผู้กระทำความผิดด้วย

(2) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1791

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้ดังนี้

ก. การตรวจค้นบุคคล เคหะสถาน ทรัพย์สิน หรือเอกสารจะต้องมีหมายค้น

ข. การพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษหนัก เช่น ประหารชีวิต จะต้องผ่านคณะลูกขุน และในความผิดอันเดียวกัน จะมีการพิจารณาซ้ำอีกไม่ได้ บุคคลจะถูกบังคับให้ การประกันตัวเองไม่ได้ การลงโทษบุคคล การจำกัดสิทธิจะต้องกระทำโดยกระบวนการของกฎหมาย ทรัพย์สินส่วนตัว ถ้าจะนำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ จะต้องมีการตอบแทนด้วยความเป็นธรรม

ค. การพิจารณา พิพากษาคดีอาญาจะต้องรวดเร็ว และจะต้องกระทำโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งความผิดได้เกิดขึ้นโดยลูกขุนที่ไม่มีอคติ บุคคลจะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงลักษณะและเหตุผลที่กล่าวหา และการให้ประกัน มีทนายแก้ต่าง การสืบพยานจะต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา

ง. การกำหนดค่าปรับและการประกันตัวจะสูงเกินสมควรไม่ได้ และห้ามการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย⁵⁶

การรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว ก่อนที่จะมีการรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญานั้น เป็นการรับรองสิทธิไว้อย่างกว้างๆ และเป็นการรับรองสิทธิเฉพาะในทางภูมิภาคของโลกที่เจริญแล้ว และไม่มีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกัน สิทธินี้จะได้มาโดยการเรียกร้องจากกษัตริย์หรือผู้ปกครอง หากพิจารณาแล้วมีเพียงรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1791 ซึ่งบัญญัติรับรองว่า “การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะต้องไม่ล่าช้า”⁵⁷ เท่านั้นที่จะเป็นการรับรองสิทธิดังกล่าว แต่จำกัดอยู่แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

สำหรับองค์กรในการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา จะพิจารณาดังต่อไปนี้

(1) ตำรวจ

กระบวนการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าองค์กรตำรวจ อัยการและศาล เป็นองค์กรที่มีอำนาจดุลพินิจในการดำเนินคดีและเริ่มต้นคดีของตนเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจในสหรัฐเป็นผู้มีอำนาจดุลพินิจสูงมาก ดุลพินิจทางการบริหารงานตำรวจและทางกฎหมายนั้นยอมรับหลักการความจำเป็นและข้อจำกัดในทางทรัพยากร ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อาจจะทุ่มเทพยายามที่มีอยู่อย่างจำกัดไปดำเนินการสืบสวนสอบสวนกับความผิดที่เกิดขึ้นในเขตท้องที่ของตนได้ทุกคดี

หากมีคดีเกิดขึ้นในเขตท้องที่ ตำรวจจะพิจารณาถึงลักษณะความร้ายแรงของการกระทำผิด ความเสียหายต่อเหยื่ออาชญากรรม ร่องรอยพยานหลักฐานที่สามารถนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในการสืบสวนสอบสวน รวมถึงปัจจัยทางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น และจะพิจารณาถึงลำดับความสำคัญของคดีที่จะขึ้นอยู่กับเขตท้องที่เป็นสำคัญ เช่น คดีลักทรัพย์ ในท้องที่หนึ่งอาจจะสำคัญ แต่อีกท้องที่หนึ่งอาจจะสำคัญน้อยกว่าคดีประเภทฆาตกรรมเป็นต้น

กรณีเห็นว่าคดีนั้นไม่อาจจะสืบสวนต่อไปได้ ตำรวจก็จะบันทึกข้อมูลเก็บไว้เป็นสถิติจะไม่ทุ่มเทพยายามลงไปสืบสวนสอบสวน หากเป็นคดีที่ไม่ทราบผู้กระทำผิด เช่น ลักทรัพย์ โดยเจ้าทรัพย์ไม่ทราบตัวผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะจดบันทึกข้อมูลเพื่อเก็บสถิติ พร้อมกับแผนประทุษกรรมไว้อย่างละเอียด เพื่อใช้พิสูจน์เปรียบเทียบแผนประทุษกรรมของคนร้ายที่มีลักษณะ

⁵⁶ นพนิธิ สุริยะ, กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2537), น. 9.

⁵⁷ รัชนิกร ไชติชัยสถิต, “กลไกระดับชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), น.91.

เฉพาะตัวมาก จนยืนยันได้ว่าการกระทำผิดครั้งก่อนกับครั้งหลังกระทำโดยบุคคลคนเดียวกัน หากมีการจับได้ภายหลังก็จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้

โดยศาลได้รับรองว่าพยานหลักฐานนี้ สามารถใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์ตัวบุคคลผู้กระทำผิดได้ และไม่จำเป็นต้องส่งเอกสารหรือสำนวนคดีต่อพนักงานอัยการแต่ประการใด เพราะถือว่าเป็นการใช้ดุลพินิจในการที่จะไม่สืบสวนสอบสวนคดีที่เกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นคดีที่มีเหยื่ออาชญากรรม แต่ไม่ร้ายแรง ไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำผิดได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะทำการสืบสวนอยู่ในชั่วระยะเวลาที่จำเป็น หลังจากนั้นก็จะใช้ดุลพินิจยุติการสืบสวนสอบสวนโดยไม่ต้องส่งเอกสารใด ๆ ให้พนักงานอัยการเห็นชอบเหมือนประเทศไทย

(2) อัยการ

สหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลระบบกฎหมายอังกฤษ เนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ก่อนการประกาศอิสรภาพการดำเนินคดีอาญาจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับอังกฤษซึ่งถือว่าตามทฤษฎีประชาชนดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาไปจนถึงที่สุด เมื่อประกาศอิสรภาพแล้วได้มีการนำเอาระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ ที่มีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินคดีตามแบบประเทศฝรั่งเศส นั่นก็คือ “อัยการ” มาใช้

ระบบอัยการสหรัฐอเมริกา เป็นระบบการเมืองมีการเลือกตั้งเป็นพื้นฐาน ทำให้การเมืองมีโอกาสแทรกแซงการดำเนินคดีของอัยการได้ง่าย แต่อัยการเป็นตำแหน่งทางการเมืองและได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน หากประพฤติตนไม่เหมาะสม อาจจะไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ประชาชนส่วนใหญ่มองอัยการในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีเกียรติอย่างหนึ่งของสหรัฐอเมริกา เชื่อกันว่าอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในฐานะที่ได้รับความเชื่อถือจากสาธารณชนสามารถออกคำสั่งชี้ขาดความยุติธรรมได้⁵⁸

การฟ้องร้องคดีอาญาร้ายแรงส่วนใหญ่ หมายถึง คดีอาญาความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป โดยผ่านลูกขุนรับฟ้องให้มีการออก indictment เพื่อให้ลูกขุนรับฟ้องได้กลั่นกรองเสียก่อนว่าคดีนั้นมีมูลหรือไม่ อันมีผลเป็นการป้องกันการใช้อำนาจฟ้องร้องโดยมิชอบของอัยการ⁵⁹

การใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินคดีอาญาหรือไม่ นับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของอัยการในการควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจ เช่น การแก้งจับกุมผู้บริสุทธิ์ กล่าวคือ

⁵⁸ Frank W. Miller, *Prosecution : The Decision to Charge a Suspect with a Crime* (U.S.A.: Brown & Co. (Canada) Ltd., 1974), p. 295.

⁵⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, “บทบาทของอัยการในการควบคุมอำนาจตำรวจในสหรัฐอเมริกา”, *วารสารอัยการ* 1, น. 10 (กันยายน 2521)

การสั่งไม่ฟ้องคดี ถ้าอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีนั้นมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่ศาลจะลงโทษจำเลยได้ การควบคุมจะได้ผลดีก็ต่อเมื่ออัยการสามารถออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้โดยเร็วที่สุด

หลังจากมีการจับกุมเกิดขึ้นและตำรวจจะต้องนำผู้ต้องหาไปให้อัยการเพื่อยื่นคำฟ้องเบื้องต้นต่อศาลโดยเร็ว ในบางท้องถิ่น ตำรวจจะนำคดีไปรายงานให้อัยการทราบภายในประมาณ 6-8 ชั่วโมง หรือ 24-48 ชั่วโมง หลังจากที่มีการจับกุม ซึ่งอัยการก็จะดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนและตรวจพยานหลักฐาน ถ้าอัยการเห็นว่าคดีนั้นพยานหลักฐานไม่มีเพียงพอ อัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องต่อไป

ดังนั้น อำนาจในการใช้ดุลพินิจของอัยการจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง เพราะประเพณีปฏิบัติในการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งศาลยุติธรรมยอมรับการวินิจฉัยว่าควรฟ้องกล่าวหาบุคคลใด กระทำความผิดอาญาต่อศาลหรือไม่นั้น เป็นดุลพินิจของอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร มีความรับผิดชอบโดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อย และความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย อันเป็นประโยชน์ร่วมกันของชุมชน⁶⁰ การที่พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางนั้น อาจเป็นเพราะ พนักงานอัยการสหรัฐได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นส่วนสำคัญด้วย⁶¹

พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา มีอำนาจใช้มาตรการอื่นแทนการฟ้องผู้ต้องหา เป็นวิธีการที่จัดให้ผู้ต้องหายอมรับที่จะปฏิบัติตามโครงการที่พนักงานอัยการจัดให้ ซึ่งเป็นการทำให้คดีอาญาเสร็จสิ้นลงโดยไม่ต้องพิพากษาลงโทษผู้ต้องหา โดยใช้โครงการกำหนดความประพฤติที่มีเงื่อนไขต่างกันแล้วแต่ความเหมาะสมของคดี โดยให้ผู้ต้องหามีส่วนร่วม และได้รับการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญรวมทั้ง อาจมีการรักษาทางการแพทย์ควบคู่กันไป

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าระบบการดำเนินคดีของสหรัฐอเมริกานั้นใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยกฎหมายกำหนดให้อัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาล โดยอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีในนามประชาชนและอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบขั้นตอนในการสอบสวน ฟ้องร้องและในการดำเนินคดีอาญาอัยการยังมีหน้าที่แนะนำลูกขุนทั้ง (Jurors) และคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jurors) ในคดีอาญา โดยลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับของประเทศอังกฤษ ที่แม้จะมีองค์กร CPS ที่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาแต่ก็ยังให้สิทธิแก่ผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) และประเทศสหรัฐอเมริกา

⁶⁰ พณีส ทศนียานนท์ และจิรศักดิ์ พรหมทอง, “ดุลพินิจของอัยการกับหลักความเสมอภาคตามกฎหมาย”, วารสารอัยการ 4, น. 73 (มีนาคม 2524)

⁶¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 59 , น. 13-14.

ถือว่าเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่อัยการเป็นพนักงานกึ่งยุติธรรม กล่าวคือ มิใช่ว่ามีหน้าที่เป็นโจทก์อย่างเดียวแต่ยังจะต้องให้ความยุติธรรมแก่จำเลยอีกด้วย⁶²

(3) ศาล

สำหรับการพิจารณาคดีในชั้นศาล จะพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

(3.1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Federal State)⁶³ ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีทั้งศาลรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐ รัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 บัญญัติว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวงให้จำเลยทรงไว้ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเปิดเผย โดยคณะลูกขุนที่ไม่มีอคติของมลรัฐ และเขตที่ความผิดทางอาญานั้นได้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเขตที่กฎหมายได้กำหนดไว้แน่นอนล่วงหน้าแล้วและที่จะได้รับแจ้งให้ทราบถึงลักษณะและเหตุที่กล่าวหา ที่จะมีการสืบพยานโจทก์ต่อหน้า ที่จะมีการบังคับฝ่ายตนมาเบิกความ และที่จะให้มีทนายว่าความต่างคดีให้”⁶⁴

(3.2) ประเภทความผิดอาญา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสหรัฐอเมริกา แบ่งตามประเภทความผิดทางอาญา โดยมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(2.1) Felony หมายถึง ความผิดอาญาที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกในเรือนจำของรัฐ หรือความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกเกินกว่า 1 ปี

(2.2) Misdemeanor หมายถึงความผิดอื่นๆ ที่นอกเหนือจาก Felony รวมถึงคดีความผิดเล็กน้อย (Petty offense) ซึ่งมักเป็นโทษปรับ หรือจำคุก กักขังในระยะเวลานั้นๆ

⁶² รุ่งเรือง ฤตยพงษ์, “ระบบอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกา,” วารสารอัยการ, ปีที่ 14 ฉบับที่ 162, น. 36 (สิงหาคม 2534)

⁶³ วิสาร พันธุณะ, “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา,” คุณพาหุ ปีที่ 25 เล่ม 5, น. 39 (ก.ย. – ต.ค.2521).

⁶⁴ จิรนิติ หะวานนท์, “รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา,” เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2540, น. 5

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา มีวิธีพิจารณาความอาญาที่แตกต่างกัน
แล้วแต่ประเภทของความผิดที่จำเลยถูกฟ้องคดีทำให้มีการพิจารณาคดีอาญาที่ไม่เหมือนกัน

(3.3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา⁶⁵

สำหรับการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา จะแบ่งประเภทของความผิด
อาญาทำให้มีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน ดังนี้

(3.3.1) การพิจารณาความผิดเล็กน้อย

เมื่อจำเลยถูกฟ้องในคดี Misdemeanor Magistrate จะแจ้งคำฟ้องให้ทราบและแจ้งสิทธิ
ในการต่อสู้คดีจำเลยก็จะให้การต่อศาล โดยส่วนใหญ่ของคดี Misdemeanor จำเลยมักจะรับ
สารภาพในชั้นตอนนี้ Magistrate จะพิพากษาคดีทันทีหากจำเลยรับสารภาพ หากจำเลยให้การ
ปฏิเสธก็จะมีกระบวนการคดีต่อไป⁶⁶

(3.3.2) การพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์

สำหรับคดี felony นั้น Magistrate หรือ Grand Jury จะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อน
เพื่อที่จะให้ศาลได้มีโอกาสวินิจฉัยว่า มีเหตุอันน่าเชื่อถือหรือไม่ว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง
และผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น การเสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง
อัยการเสนอพยานหลักฐานเพียงเพื่อแสดงว่าคดีมีมูล โดยจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจะไม่เสนอ
พยานหลักฐานทั้งหมด

ซึ่งแตกต่างจากประเทศอังกฤษที่โจทก์จะต้องแสดงพยานหลักฐานทุกอย่างต่อศาล และ
คำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องสามารถนำไปใช้ในชั้นพิจารณาได้ เมื่อจำเลยถูกนำตัวไปยังศาลที่มี
อำนาจพิจารณาแล้ว ศาลจะให้พนักงานอัยการโจทก์เป็นฝ่ายแถลงการณ์เปิดคดีก่อน จากนั้น
จำเลยหรือทนายจำเลยก็จะแถลงการณ์เปิดคดีและเริ่มกระบวนการพิจารณา ขั้นตอนของกระบวนการนี้
จะมีขึ้นหลังจากการชี้สองสถาน ที่จำเลยให้การปฏิเสธระหว่างที่คดีเข้าคิวรอลำดับการพิจารณา
สืบพยานโดยผู้พิพากษาเป็นประธาน

การสืบพยานจะมีเฉพาะประเด็นแห่งคดีที่มีปัญหาจริงๆ เรื่องการตรวจสอบพยานเอกสาร
หรือพยานวัตถุจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจะเป็นการชี้
น้ำหนักคำเบิกความพยานบุคคลเป็นการสืบพยานล้วนๆ ในลักษณะตรงประเด็นแห่งคดีซักถาม

⁶⁵ ประทีป ทองลิมา, “ระบบลูกขุนสำหรับประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), น.92.

⁶⁶ Yale Kamisar, Wayne R. Le Fave and Jerold H. Israel, Basic Criminal
Procedure (West publishing Co., 1974). p. 9.

ติดต่อกัน โดยเจ้าหน้าที่ศาลจะบันทึกไว้โดยไม่พิมพ์มาอ่านให้พยานฟัง เมื่อพยานตอบคำถามเสร็จก็หมดหน้าที่⁶⁷

เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จจะมีการสืบพยานจำเลยทันที โดยจำเลยนำพยานเข้าสืบต่อไปไม่เลื่อนไปสืบพยานจำเลยในวันอื่น เว้นแต่จะหมดเวลาทำการ หากเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่นำมาสืบมาไม่มีมูลที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง โดยข้อกฎหมายแล้วจำเลยไม่มีความผิดตามฟ้องมีสิทธิที่จะขอให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังสืบพยานโจทก์เสร็จ ซึ่งผู้พิพากษาเพียงผู้เดียวจะเป็นผู้ตัดสินว่าสมควรยกฟ้องโจทก์ในชั้นนี้หรือไม่ ศาลมีอำนาจเรียกพยานโจทก์จำเลยมาสืบและมีอำนาจซักถามพยานบุคคล ระหว่างที่พยานผู้นั้นเบิกความ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคำเบิกความของพยาน⁶⁸

การพิจารณาคดีของศาลอเมริกัน ไม่ว่าในศาลของมลรัฐ หรือศาลรัฐบาลกลางจะเป็นการพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาสืบพยานคดีติดต่อกันไป โดยอาจใช้เวลาทั้งวันหรือสองวัน หรือสามวันติดต่อกันไป จะมีน้อยคดีที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาไปสืบพยานในลักษณะไม่ติดต่อกัน และการสืบพยานของฝ่ายโจทก์ และจำเลยถึงแม้จะมีพยานบุคคลจำนวนมาก แต่การซักถามพยานแต่ละปากจะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น

ดังนั้น คดีส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถพิจารณาเสร็จไปได้ในวันเดียว คดีส่วนน้อยที่ต้องมีการเลื่อนไปสืบพยานต่อในวันรุ่งขึ้นหรือวันต่อไป การอ้างเหตุติดธุระอื่นหรือการคิดว่าความยังศาลอื่น เพื่อขอเลื่อนการพิจารณานั้นแทบจะไม่มี เพราะได้มีการนัดสืบพยานล่วงหน้าไว้แล้ว⁶⁹ การที่มีคำพิพากษาโดยเร็ว ก็จะทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้พ้นจากสภาพที่ต้องตกเป็นจำเลยภายในระยะเวลาที่รวดเร็วด้วย

การที่จะพิจารณาว่าสิทธิของจำเลย ที่เกี่ยวกับการได้รับการพิจารณาโดยเร็วถูกกระทบกระเทือนหรือไม่ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณา คือระยะเวลาความล่าช้า หากการพิจารณาคดีล่าช้ากว่าปกติ จะเป็นข้อกำหนดพื้นฐานในการพิจารณาว่ามีการละเมิดสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ

⁶⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย, “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน,” จุลพาฬ ปีที่ 42 เล่ม 2, น. 98 (เมษายน – มิถุนายน 2538)

⁶⁸ ตาม Federal Rules of Evidence ข้อ 614 ผู้พิพากษามีสิทธิที่จะซักถามพยานและมีสิทธิที่จะเรียกบุคคลมาเป็นพยานศาลได้อย่างเต็มที่

⁶⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 67, น.105–106.

ในคดี Smith V.Hoey และคดี Dickey V.Florida ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาตัดสินว่าในกรณีที่มลรัฐเพิกเฉยเป็นแรมปี ไม่จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามคำร้องขอของจำเลยที่ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำของรัฐบาลกลาง ขอให้เร่งดำเนินการพิจารณาคดีซึ่งค้างอยู่ในศาลมลรัฐเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว ศาลสูงสุดได้ชี้ต่อไปว่าข้อแก้ตัวของมลรัฐที่ว่าไม่สามารถขอให้เรือนจำรัฐบาลกลางส่งตัวจำเลยมารับการพิจารณาเพราะไม่มีอำนาจบังคับให้ทำเช่นนั้นได้หรือว่ามลรัฐไม่มีงบประมาณ สำหรับการนำตัวจำเลยมาพิจารณานั้นไม่สามารถรับฟังได้

หลักการเกี่ยวกับการเร่งรัดการพิจารณาคดี ซึ่งเสนอต่อรัฐสภาของสหรัฐฯ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยเร็วอันมีสาระสำคัญ ดังนี้⁷⁰

(1) เน้นความสำคัญแก่คดีอาญา ในอันที่จะทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยเร็วมากกว่าคดีในทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ ควรให้ความสำคัญโดยการเร่งคดีมากกว่าคดีที่จำเลยได้ประกันตัวไป

(2) การอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณา ควรกระทำได้เพียงในกรณีที่คู่ความได้แสดงเหตุความจำเป็นอย่างยี่งวดเท่านั้น และให้เลื่อนได้เท่าที่มีความจำเป็น โดยคำนึงว่าการเลื่อนคดีแต่ละครั้งจะกระทบถึงอายุของคดี นับแต่วันฟ้องถึงวันพิพากษามากน้อยเพียงใด

(3) ควรมีการกำหนดเวลามาตรฐานโดยกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติที่เข้มงวด ให้มีการพิจารณาแต่ละขั้นตอนเสร็จภายในจำนวนวันที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นควรมีการกำหนดว่ากรณีใดบ้างที่เป็นเหตุผลจำเป็นที่ทำให้การพิจารณาแต่ละขั้นตอนต้องล่าช้าเกินกำหนดเวลา เช่น การรอผลคำพิพากษาจากคดีอื่น และจะต้องมีการทำบันทึกแสดงเหตุแห่งความจำเป็นไว้ด้วย

(4) กรณีที่จำเลยหรือทนายจำเลยเป็นฝ่ายขอเลื่อนคดี ศาลควรชี้แจงให้จำเลยเข้าใจถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยเร็ว และผลเสียที่อาจเกิดขึ้นแก่จำเลย เนื่องจากการเลื่อนคดี

(5) การขอเลื่อนคดี ซึ่งกระทำต่อฝ่ายโจทก์ จะต้องเข้าอยู่ในกรณี ดังนี้

(5.1) กรณีความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งพนักงานอัยการขอเลื่อนคดี เนื่องจากยังไม่สามารถหาพยานหลักฐานบางประการได้ แม้ว่าจะได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว และคาดว่าจะได้พยานหลักฐานดังกล่าวในภายหลัง

(5.2) กรณีความผิดต่อแผ่นดิน เมื่อพนักงานอัยการสามารถแสดงได้ว่ามีเหตุผลพิเศษที่จำเป็นบางประการ ซึ่งทำให้ต้องเลื่อนคดี

⁷⁰ วิศิษฐ์ ลิขานนท์, “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการเร่งรัดการพิจารณาคดี,” ตุลพาห ปีที่ 30, น. 18 – 19 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2526)

หลักการที่กล่าวมานี้ จะกล่าวถึงผลประโยชน์ของจำเลยในการพิจารณาคดีโดยเร็ว ป้องกันการกักขัง ก่อซื้ออย่างเกินควรก่อนที่จะมีการตัดสินความผิด เป็นการลดความกังวลใจและข้อกล่าวหาจากสาธารณชน และเป็นการจำกัดความเป็นไปได้ที่ว่าความล่าช้ายาวนาน จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความสามารถของจำเลยในการปกป้องตนเอง หากจำเลยถูกกักตัวไว้ เวลาในคุกซึ่งได้สร้างความยุ่งยากให้กับชีวิตครอบครัว ชัดขวางความสามารถของจำเลยในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการเตรียมคดี หากมีการพิจารณาคดีโดยเร็ว ก็จะทำให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และจำเลยด้วยกันทั้งสองฝ่าย

(4) แนวทางการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีของสหรัฐอเมริกา นั้น ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยกฎหมายกำหนดให้อัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาลโดยอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีในนามประชาชน และอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบขั้นตอนในการสอบสวนฟ้องร้องและในการดำเนินคดีอาญาอัยการยังมีหน้าที่แนะนำลูกขุนทั้ง (Jurors) และคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jurors) ในคดีอาญา โดยลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับของประเทศอังกฤษ ที่แม้จะมีองค์กร CPS ที่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา แต่ก็ยังให้สิทธิแก่ผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะดำเนินการสืบสวน รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเบื้องต้น ต่อจากนั้นก็ดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าว ทั้งนี้ ก็โดยอาศัยรายละเอียดข้อเท็จจริงที่สืบสวนสอบสวนเรื่องราวต่างๆ เป็นแนวทางในการพิจารณาถึงผู้ต้องสงสัยว่าน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

โดยปกติแล้ว การสืบสวนสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานและจับกุมผู้ต้องหา จะเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่อัยการก็เป็นผู้ที่มีดุลพินิจที่มีอำนาจและอิทธิพล โดยอัยการจะมีเขตอำนาจเป็นของตนเองเป็นอิสระจากกันและไม่อยู่ในความควบคุมของรัฐ อัยการจึงทำหน้าที่ประสานงานและสั่งการทั้งผู้ที่อยู่ในสำนักงานของตนและตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งทำการสอบสวนและป้องกันอาชญากรรมหน่วยอื่นๆด้วย ดังนั้นการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล จึงเป็นหน้าที่โดยปกติของอัยการเช่นกัน

เมื่อได้รวบรวมพยานหลักฐานมาแล้วจากการสืบสวนสอบสวน เจ้าพนักงานก็จะเอารายละเอียดดังกล่าวมาเป็นแนวทางพิจารณาผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำหรือไม่ ซึ่งวิธีการจับกุมนั้นก็จะเป็นไปตามกฎหมายกำหนด กล่าวคือหากเป็นกรณีปกติทั่วไป การจับจะต้องมีหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษา หากเป็นกรณีฉุกเฉิน หรือการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือกรณีความผิดอื่นๆ ตามที่กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ก็อาจทำการจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมาย

ซึ่งหลังจากการจับกุมผู้ต้องสงสัยได้แล้ว ไม่ว่าจะโดยมีหมายหรือไม่ก็ตามก็จะนำตัวผู้ต้องสงสัยไปสู่ที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อน เพื่อทำการตรวจสอบรายละเอียดต่างๆ เช่น ทะเบียนประวัติอาชญากร การพิมพ์ลายนิ้วมือและอื่นๆ ขั้นตอนนี้เรียกว่า booking ขณะเดียวกัน จะมีการสอบปากคำผู้ถูกจับเพิ่มเติม พนักงานอัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องพิจารณาพยานหลักฐานที่มีอยู่เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินว่าสมควรจะฟ้องหรือไม่

หากเป็นคดีร้ายแรงจะต้องเปิดโอกาสให้ศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องโจทก์ว่าคดีมีมูลจะฟ้องหรือไม่ โดยปกติแล้วศาลจะถามผู้ต้องหาในคดีร้ายแรงว่าต้องการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ หากผู้ต้องหา ต้องการก็จะไต่สวนมูลฟ้อง ในบางรัฐนอกจากจะกำหนดให้คดีร้ายแรงต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง ก่อนที่จะรับฟ้องคดีนั้นต่อ Superior Court แล้วยังให้ผ่านการพิจารณาจากคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ด้วย กล่าวคือเมื่ออัยการสามารถพิสูจน์ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง

แม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่มีข้อยกเว้นบางกรณี ที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาได้ ดังนี้⁷¹

(1) ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมีความเห็นว่าควรจะให้พนักงานอัยการของผู้เสียหายเป็นโจทก์ (private prosecutor) แทนพนักงานอัยการเนื่องจากอัยการไม่สั่งฟ้องจำเลยโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายและคดีอาญารื่องนั้นเห็นได้ชัดเจนว่าผู้ต้องหาควรจะถูกสั่งฟ้องคดี

(2) ก่อนศาลจะอนุญาตต้องมีหมายถึงพนักงานอัยการเพื่อให้โอกาสอธิบายเหตุผล

(3) พนักงานอัยการสามารถแสดงหลักฐานต่อศาลได้ทุกขั้นตอนว่าคำร้องของผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีนั้นสมควรถูกยกคำร้อง

(4) ศาลอาจสั่งให้ private prosecutor ได้รับเงินค่าบริการทางกฎหมายตามสมควรจากงบประมาณท้องถิ่น เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การฟ้องโดย private prosecutor เป็นการกระทำโดยเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ในกรณีนี้ผู้ยื่นคำร้องขอฟ้องโดย private prosecutor จะต้องชำระค่าเสียหายแก่จำเลยตามสมควรและยังต้องจ่ายค่าธรรมเนียมศาลอีกด้วย

ซึ่งในคดี People V. Municiple Court, 27 Cal. App. 3d 193. 103 Cal. Rptr.645(1972) ได้ตัดสินว่าเอกชนเริ่มฟ้องคดีอาญาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการไม่ได้ เพราะ

(1) ถ้าศาลรับคำร้องของเอกชนก็จะเป็นการขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐ เพราะจะเป็นการแทรกแซงอำนาจบริหาร (executive power)

⁷¹ ทวีพงษ์ บุญพูล, “การรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับสถานภาพและความประพฤติของบุคคลในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.153.

(2) ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันแก่ประชาชนทุกคนที่จะไม่ต้องถูกฟ้องร้องทางอาญาและมาตรการที่สำคัญอันหนึ่งที่จะคุ้มครองหลักการอันนี้ คือ การให้พนักงานอัยการที่เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้พิจารณาพยานหลักฐานว่าควรจะดำเนินคดีอาญากับประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือไม่⁷²

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าระบบการดำเนินการฟ้องคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นโดยหลักการ คือ การดำเนินคดีโดยรัฐ ข้อยกเว้น คือ การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

ส่วนการพิจารณาคดีในชั้นศาลของสหรัฐอเมริกาจะเป็นทวิภาค (Bifurcation) โดยแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นพิจารณาวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) และชั้นพิจารณากำหนดโทษ (Sentencing State) โดยวัตถุประสงค์ของการแบ่งชั้นการพิจารณาคดีนี้ มีเหตุผลมาจากการที่กฎหมายต้องการให้มีภาคการพิจารณาที่ยอมรับและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ อันเป็นเกราะคุ้มกันที่จะไม่ให้จำเลยต้องเสียเปรียบ หรือมีการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของรัฐบาลและให้มีอีกภาคการพิจารณาหนึ่งที่ยอมรับผลในทางปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เกิดความสะดวกแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายอยู่⁷³

สำหรับแนวทางการพิจารณาคดีในชั้นศาล จะพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

(1) การพิจารณาในชั้นวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage)

โดยในชั้นการวินิจฉัยความผิดของจำเลยนี้ ศาลจะพิจารณาถึงข้อวินิจฉัยต่างๆ ที่อาจพิสูจน์ถึงการกระทำผิดตามฟ้อง ซึ่งในการพิสูจน์ในชั้นนี้เป็นการพิสูจน์ถึงการกระทำและเจตนาชั่วร้ายของจำเลยว่าเป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่⁷⁴ ในเรื่องของลักษณะความประพฤติของคู่ความในชั้นนี้ โดยหลักแล้วไม่เกี่ยวกับประเด็นในคดี รับฟังไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นลักษณะของความประพฤติที่ดีของจำเลย อันมีแนวโน้มที่จะชักจูงให้ศาลและคณะลูกขุนเชื่อตามนั้น สามารถนำสืบได้ อันเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม การที่จำเลยเปิดประเด็นโดยอ้างลักษณะความประพฤติที่ดี (Good Character) ของตนนั้นมีผลให้การคุ้มครองแห่งรัฐในเรื่องของการห้ามนำสืบถึงลักษณะความประพฤติที่ไม่ดีของจำเลยนั้นหมดไป

ในการพิจารณาชั้นวินิจฉัยความผิดนั้น ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาใน The Sixth Amendment ได้รับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน หากคดีนั้น

⁷² รุ่งเรือง ฤตยพงษ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 62 , น. 37.

⁷³ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 51 , น. 438.

⁷⁴ เพิ่งอ้าง, น. 440-441.

จำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป และสิทธินี้ได้บังคับใช้ในศาลมลรัฐโดย The Fourteenth Amendment ด้วย⁷⁵

ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้น ต้องพิจารณาโดยปราศจากอคติ (Fair and impartial trial) หมายถึง การที่ผู้พิพากษาปราศจากอคติ (right to unbiased judge) ซึ่งการพิจารณาคดีโดยลูกขุนนี้มีผู้พิพากษา 1 คน เป็นองค์คณะเรียกว่า (trial judge) ซึ่งมีหน้าที่สำคัญคือ ควบคุมการพิจารณาคดี อันได้แก่ การสืบพยานของทั้ง 2 ฝ่ายให้เป็นไปตามกฎหมายและมีหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานใดหรือไม่อนุญาต จึงถือกันว่าผู้พิพากษาเป็นผู้มีคำสั่งหรือวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย

ส่วนลูกขุนเป็นผู้มีคำสั่งหรือวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งในการให้คำชี้แนะในปัญหาข้อกฎหมายแก่ลูกขุนนั้น ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจชี้แนะว่าลูกขุนควรเชื่อหรือไม่เชื่ออย่างไร ดังนั้น ถ้าเป็นผู้พิพากษาได้ชี้แนะในกรณีดังกล่าว การพิจารณานั้นจะมีผลเป็นโมฆะ ซึ่งตรงนี้ต่างกับผู้พิพากษาของประเทศอังกฤษที่สามารถสรุป (sum up) แนะนำลูกขุนก่อนที่ลูกขุนจะให้คำตัดสิน (verdict) ได้ เช่นในกรณีที่ผู้พิพากษาอังกฤษจะสรุปข้อวินิจฉัยในคดีอาญาให้ลูกขุนฟัง จะต้องบอกให้ลูกขุนทราบด้วยว่าในการรับฟังพยานหลักฐานนั้น พยานของโจทก์จะต้องทำให้ลูกขุนเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยอันควร (beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยทำผิดจริง จึงจะวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดได้

อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้พิพากษาของสหรัฐอเมริกาจะไม่มีอำนาจเกี่ยวกับการชี้ขาดข้อวินิจฉัยของลูกขุนเสียเลย ตรงกันข้ามผู้พิพากษายังมีอำนาจในการนี้เต็มที่ แต่เป็นโดยวิธีควบคุม คือ ถ้าศาลเห็นว่าลูกขุนชี้ขาดข้อวินิจฉัยผิด ก็มีคำสั่งให้พิจารณาใหม่ได้ (mistrial) โดยต้องตั้งลูกขุนชุดใหม่ แม้ว่าศาลได้ตัดสินตามคำชี้ขาดของลูกขุนแล้วก็ตาม โดยก่อนอุทธรณ์ต่อไป คู่ความอาจร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ต่อศาลนั่นเอง (new trial) ก็ยังได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้การวินิจฉัยข้อวินิจฉัย โดยบุคคลสามัญหลากหลายอาชีพ เพศ นั้นย่อมแสดงออกถึงการให้ประชาชนในสังคมของรัฐนั้น ได้มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง และเป็นการถ่วงดุลอำนาจของรัฐไปในตัว แต่อย่างไรก็ตาม การเกิดอคติของลูกขุน และถ้าลูกขุนคนนั้นขาดเหตุผลในการวินิจฉัยความผิด อันเป็นจุดอ่อนของระบบการใช้ลูกขุนในการวินิจฉัยข้อวินิจฉัยนี้ ก็จะเป็นผลเสียต่อการดำเนินคดีเช่นกัน

สำหรับการพิจารณาคดี felony นั้น โดย Magistrate หรือ Grand Jury จะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะให้ศาลได้มีโอกาสวินิจฉัยว่า มีเหตุอันน่าเชื่อถือหรือไม่ว่าได้มีการกระทำ

⁷⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 67, หน้า 91.

ความผิดเกิดขึ้นจริง และผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น (Probable Cause) การเสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง อัยการเสนอพยานหลักฐานเพียงเพื่อแสดงว่าคดีมีมูล โดยจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจะไม่เสนอพยานหลักฐานทั้งหมด ซึ่งแตกต่างจากประเทศอังกฤษที่โจทก์จะต้องแสดงพยานหลักฐานทุกอย่างต่อศาลและคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องสามารถนำไปใช้ในชั้นพิจารณาได้

โดยการนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ร่วมกับพนักงานอัยการและสรุปสำนวนว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ จากนั้นตำรวจจะขอให้ศาล Magistrate ออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหา หรืออาจจับได้โดยไม่มีหมายจับในกรณีฉุกเฉิน หรือมีการกระทำความผิดซึ่งหน้ากรณีอื่นๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ จากนั้นจะนำตัวผู้ต้องหาไปที่สถานีตำรวจเพื่อทำทะเบียนประวัติอาชญากรรม พิมพ์ลายนิ้วมือ สอบปากคำเพิ่มเติม เป็นต้น จากนั้นตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อศาล Magistrate โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ยกเว้นมีเหตุอันควร

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหามาที่ศาล Magistrate แล้ว ศาล Magistrate จะทำการไต่สวนมูลฟ้องภายใน 5-12 วัน นับแต่วันที่ผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อศาลเป็นครั้งแรกและในชั้นนี้คู่ความสามารถนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกันได้ แต่ในทางปฏิบัติอัยการจะเสนอพยานหลักฐานเพียงเพื่อแสดงว่าคดีมีมูลโดยจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจะไม่เสนอพยานหลักฐานทั้งหมด

ถ้าศาลเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการ หรือ Grand Jury เพื่อฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณา หรือส่งคดีไปยัง Grand Jury ในมลรัฐที่ใช้คำฟ้องแบบ Indictment

เมื่อจำเลยถูกนำตัวไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้ว ศาลจะให้พนักงานอัยการโจทก์เป็นฝ่ายแถลงการณ์เปิดคดีก่อน จากนั้นจำเลยหรือทนายจำเลยก็จะแถลงการณ์เปิดคดี และเริ่มกระบวนการพิจารณา

ก่อนที่จะมีการพิจารณาสืบพยานของคู่ความ จะมีกระบวนการที่เรียกว่า “กระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน” (Pre-Trial conference หรือ Pre-trial discovery) ซึ่ง

ขั้นตอนของกระบวนการนี้จะมีขึ้นหลังจากการชี้สองสถาน Arraignment ที่จำเลยให้การปฏิเสธระหว่างที่คดีเข้าคิวรอลำดับการพิจารณาสืบพยาน โดยมีผู้พิพากษาเป็นประธาน กฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องระบุพยานของฝ่ายตน และผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกันได้ เช่น ให้อยอมรับเอกสารต่างๆ หากมีประเด็นบางเรื่องที่จะต้องส่งให้พิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญก็จะดำเนินการเลย หรือประเด็นในเรื่องการบาดเจ็บของผู้เสียหายก็จะมีส่งไปให้แพทย์ตรวจเลยเช่นกัน

การที่มี Pre-Trial conference หรือ Pre-trial discovery จะมีผลให้มีการสืบพยานในเฉพาะประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบพยานเอกสารและพยานวัตถุนั้นจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานก็จะเป็นเรื่องของการขังนำหน้าพยานบุคคลโดยแท้⁷⁶

การสืบพยานจะมีเฉพาะประเด็นแห่งคดีที่มีปัญหาจริงๆ เป็นการสืบพยานสั้นๆ ในลักษณะตรงประเด็นแห่งคดีซักถามติดต่อกัน โดยเจ้าหน้าที่ศาลจะบันทึกไว้โดยไม่พิมพ์มาอ่านให้พยานฟัง เมื่อพยานตอบคำถามเสร็จก็หมดหน้าที่

เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จ ปกติจะมีการสืบพยานจำเลยทันที โดยจำเลยนำพยานเข้าสืบต่อไปไม่เลื่อนไปสืบพยานจำเลยในวันอื่น เว้นแต่จะหมดเวลาทำการหากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่นำมาสืบมาไม่มีมูลที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง หรือว่าโดยข้อกฎหมายแล้วจำเลยไม่มีความผิด จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังสืบพยานโจทก์เสร็จที่เรียกว่า Motion to Direct Verdict ซึ่งผู้พิพากษาเพียงผู้เดียวจะเป็นผู้ตัดสินว่าสมควรยกฟ้องโจทก์ในชั้นนี้หรือไม่ หากศาลเห็นว่ายังไม่สมควรยกฟ้องก็จะดำเนินการให้มีการสืบพยานจำเลยต่อไป

ศาลมีอำนาจเรียกพยานโจทก์ จำเลยมาสืบและมีอำนาจซักถามพยานบุคคลระหว่างที่พยานผู้นั้นเบิกความ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคำเบิกความของพยาน⁷⁷ รวมถึงการเรียกพยานบุคคลมาสอบถามเพิ่มเติม แต่คำถามของศาลไม่ควรก่อให้เกิดอคติแก่ลูกขุนอันอาจทำให้ดุลยพินิจของลูกขุนเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจึงถามพยานเฉพาะเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดของคำเบิกความเท่านั้น

เมื่อโจทก์ จำเลย สืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะมีการแถลงการณ์ปิดคดี ซึ่งกระทำโดยอัยการโจทก์และทนายจำเลย เมื่อคู่ความแถลงปิดคดีเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาจะชี้แจงข้อกฎหมายแก่ลูกขุน

ลูกขุนก็จะประชุมกันลงมติว่าจำเลยมีความผิดตามข้อกล่าวหาที่ถูกฟ้องหรือไม่ ถ้าจำเลยไม่ผิดก็ต้องปล่อยตัวไป หากจำเลยกระทำผิด ผู้พิพากษาก็จะกำหนดโทษในคำพิพากษาต่อไป

การพิจารณาคดีของศาลอเมริกันไม่ว่าในศาลของมลรัฐหรือศาลรัฐบาลกลางจะเป็นการพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือศาลจะพิจารณาสืบพยานคดีติดต่อกันไป โดยอาจใช้เวลาทั้ง

⁷⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 67, น. 98

⁷⁷ ตาม Federal Rules of Evidence ข้อ 614 ผู้พิพากษามีสิทธิที่จะซักถามพยานและมีสิทธิที่จะเรียกบุคคลมาเป็นพยานศาลได้อย่างเต็มที่

วัน หรือสองวัน หรือสามวันติดต่อกันไป จะมีน้อยคดีที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาไปสืบพยานในลักษณะไม่ติดต่อกันและการสืบพยานของฝ่ายโจทก์ และจำเลยถึงแม้จะมีพยานบุคคลจำนวนมาก แต่การซักถามพยานแต่ละปากจะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น

ดังนั้น คดีส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถพิจารณาเสร็จไปได้ในวันเดียว คดีส่วนน้อยที่ต้องมีการเลื่อนไปสืบพยานต่อในวันรุ่งขึ้นหรือวันต่อไป การอ้างเหตุติดธุระอื่นหรือการติดว่าความยังศาลอื่น เพื่อขอเลื่อนการพิจารณานั้นแทบจะไม่มี เพราะได้มีการนัดสืบพยานล่วงหน้าไว้แล้ว⁷⁸ การที่มีคำพิพากษาโดยเร็ว ก็จะทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้พ้นจากสภาพที่ต้องตกเป็นจำเลยภายในระยะเวลาที่รวดเร็วด้วย

ซึ่งในการพิจารณาในชั้นวินิจฉัยความผิดนี้ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาใน The Sixth Amendment ได้รับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน หากคดียุ่งจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป ซึ่งสิทธินี้ได้บังคับใช้ในศาลมลรัฐโดย The Fourteenth Amendment ด้วยเช่นเดียวกัน

สำหรับจำนวนลูกขุนในคดีอาญานั้นปกติมี 12 คน เช่น ในศาลของรัฐบาลกลาง (The Federal Rules of Criminal Procedure) กำหนดให้มีจำนวนลูกขุนในศาลรัฐบาลกลาง 12 คน ส่วนศาลมลรัฐต่างๆ ก็จะขึ้นอยู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันไป

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดี William V. Florida, 399 U.S. 78, 100, 1970 ว่า มลรัฐฟลอริดา ซึ่งมีระบบลูกขุน 6 คน ใช้ในคดีอาญาได้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

หลังจากคดี William มลรัฐจอร์เจียได้แก้กฎหมายให้จำนวนลูกขุนลดเหลือ 5 คน ซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดี Ballew V. Georgia, 435 U.S. 223, 1978 ว่า จำนวนลูกขุน 5 คน ไม่เพียงพอที่จะหน้าที่ลูกขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า จำนวนลูกขุนขั้นต่ำต้องมีจำนวน 6 คน

ส่วนในเรื่องของการลงคะแนนเสียงของคณะลูกขุนในศาลรัฐบาลกลางนั้นลูกขุนต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าจำเลยกระทำผิดจริง ส่วนศาลมลรัฐมีความแตกต่างกันออกไปซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยว่ากฎหมายของมลรัฐนั้นๆ ใช้ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีมติเป็นเอกฉันท์อย่างของรัฐบาลกลาง

⁷⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 67 ,น.105-106.

(2) การพิจารณาในชั้นกำหนดโทษ (Sentencing Stage)

ในชั้นกำหนดโทษนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงต้องมีการรับฟังข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับจำเลยในทุกๆ เรื่อง ตั้งแต่ประวัติความประพฤติที่ดีหรือไม่ดีของจำเลย โดยในคดี William V Oklahoma ศาลฎีกาได้ตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดๆ ซึ่งเกี่ยวกับพฤติการณ์ของความผิดและสภาพแวดล้อมในชีวิต ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของจำเลย แม้จะกระทำนอกศาลและผู้ให้ถ้อยคำมิได้สาบานตัวก็ตาม ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้กำหนดโทษสามารถนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นเข้าสู่การพิจารณาได้⁷⁹

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นนี้ จำเลยจะไม่ได้รับการคุ้มครองและถูกตัดสิทธิขั้นมูลฐานที่เคยได้รับในชั้นพิจารณาความผิด โดยมีฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเมื่อจำเลยได้รับการพิจารณาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงแล้ว สิทธิของจำเลยในเรื่องดังกล่าวย่อมหมดไป เพราะในชั้นนี้จุดประสงค์อันสำคัญยิ่ง คือ การพยายามแก้ไขปรับปรุงและดำเนินการตามหลักการทางอาชญาวิทยา ดังนั้น สิทธิของจำเลยอันเป็นเครื่องกีดขวางมิให้วัตถุประสงค์เหล่านั้นบรรลุจุดหมายจึงต้องถูกจำกัดลง แต่อีกฝ่ายเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม สิทธิขั้นมูลฐานยังต้องคงไว้เสมอ แต่โดยสรุปและกระบวนการพิจารณาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้อ่อนโยนไปทางความเห็นของฝ่ายแรกเสียมากกว่า

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) และมีข้อยกเว้นให้เอกชนฟ้องคดีได้บางประการ โดยกฎหมายกำหนดให้อัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาลซึ่งอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีในนามประชาชน และอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบขั้นตอนในการสอบสวน ฟ้องร้อง และในการดำเนินคดีอาญาอัยการยังมีหน้าที่แนะนำลูกขุนทั้ง (Jurors) และคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jurors) ในคดีอาญา โดยลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับของประเทศอังกฤษ ที่แม้จะมีองค์กร CPS ที่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา แต่ก็ยังให้สิทธิแก่ผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) และประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่อัยการเป็นพนักงานกึ่งยุติธรรม กล่าวคือ มิใช่ว่ามีหน้าที่เป็นโจทก์อย่างเดียวแต่ยังจะต้องให้ความยุติธรรมแก่จำเลยอีกด้วย

ส่วนการพิจารณาในชั้นศาล ก็จะเป็นการพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาสืบพยานติดต่อกันไปโดยอาจใช้เวลาทั้งวันหรือสองสามวันติดต่อกันไป จะมีคดีน้อยมากที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาออกไป ในลักษณะที่ไม่ติดต่อกันและการสืบพยานฝ่ายโจทก์และ

⁷⁹ วิสาร พันธุณะ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 63 , น. 65-66.

จำเลย ถึงแม้จะมีพยานบุคคลจำนวนมาก แต่การซักถามพยานแต่ละปากจะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น คือ จะถามเฉพาะเรื่องที่พยานรู้เห็นเหตุการณ์อันเป็นประเด็นในคดี และมีน้ำหนักที่จะนำสืบให้เห็นข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างเท่านั้น การซักถามพยานทำติดต่อกันไปโดยระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะบันทึกไว้ แต่จะไม่มีกรรมการพิมพ์มาอ่านให้ฟัง

คดีส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะสามารถพิจารณาเสร็จไปได้ในวันเดียว คดีส่วนน้อยที่ต้องมีการเลื่อนไปสืบพยานต่อในวันรุ่งขึ้นหรือวันอื่นๆ และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในหมู่ทนายความอเมริกันว่า ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ แล้วจะไม่มีการขอเลื่อนการพิจารณาคดี การอ้างเหตุติดธุระอื่น หรือการคิดว่าความที่ศาลอื่น เพื่อขอเลื่อนการพิจารณานั้นแทบจะไม่มี เพราะได้มีการนัดสืบพยานไว้ล่วงหน้าแล้ว ส่วนในเรื่องพยานที่จะไม่มาศาลเพราะส่งหมายไม่ได้ หรือเพราะไม่ทราบผลการส่งหมายก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะในชั้น Pre-Trial conference หรือ Pre-trial discovery นั้นได้มีการนัดหมายพยานไว้เรียบร้อยแล้ว ตลอดจนตำรวจและพนักงานอัยการก็จะทำงานร่วมกันในการติดตามพยานมาสืบให้ได้โดยมีการขอทราบที่อยู่พยาน และมีการติดต่อกับพยานไว้เสมอ

สำหรับในบทต่อไปจะได้ทำการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย เพื่อทำการเปรียบกับระบบการดำเนินคดีของระบบ Civil Law และ Common Law เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติให้เป็นสากลต่อไป